

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 15. LEDNA 1948

CENA Kčs 3.50

Proč je inteligence bez zájmu?

JAN MAŠEK

Diskuse o pojmech

CATO

Šedá eminence

PARDUS

L'udové súdnictvo na Slovensku sa skončilo ...

Dr J. ŠUJAN

Háčky při vývozu

ROBERT EHRMANN

Jak plníme úkol reemigrační

Dr JOSEF FOLPRECHT

Jedno potřebné v pohraničí

JAN PETR

Ešte tragédia jednej strany — Práva zahraničních studentů — Výzkum a vývoj —
Dvě knihy — Nedůvěra — O jedné neznalosti — Kdo se lépe osvědčil? — Listárna
redakce

PRVNÍ NOVINKA ROKU

傳

Jaroslav Průšek

PODIVUHODNÉ PŘÍBĚHY
Z ČÍNSKÝCH TRŽIŠŤ A BAZARŮ

Překlady starých čínských povídek z XII. až XIV. století, přednášených řemeslnými čínskými vypravěči na bazarech čínských měst.

Žádná z těchto povídek nebyla dosud přeložena do západního jazyka.

Kniha má 328 stran a stojí brož. 70 Kčs, váz. 95 Kčs.

U knihkupců

奇

Fr. Borový

**Ilustrovaný časopis
pro obchod a průmysl**

Všichni vedoucí činitelé v obchodě a průmyslu naleznou mnoho novinek a zpráv, týkajících se jejich každodenních záležitostí, v „Times Review of Industry“.

Tento časopis, který lze platit v naší měně, strážuje v sobě dobře známý časopis „Time Trade and Engineering“. Přináší ilustrované inseráty a četné fotografie, mapy a diagramy. Tím se stává časopis „Time Review of Industry“ cenným také pro čtenáře s nedokonalými znalostmi angličtiny.

Roční předplatné kromě poštovního Kčs 240.—
Cena jednoho výtisku kromě poštov. Kčs 20.—

THE ~~NEW~~ TIMES
REVIEW OF INDUSTRY

VYBĚR
V DOKONALÉ ÚPRAVĚ NOVÝ VE ZLEPŠENÉM VYDÁNÍ
ZAJEJEDNĚNÍM
OBSAH
ROZŠÍŘENÝ
8 Kčs
ROZŠÍŘENÝ
OBSAH
ZAJEJEDNĚNÍM
OBSAH
ROZŠÍŘENÝ
OBSAH

OBSAH DNEŠKA Č. 40: FRANTIŠEK HUMLER: Co škodí socialismu. — MILOŠ VANĚK: Nad rakví Rudolfa Bechyně. — LIBOR BROM: Studenti a ministr. — Dr. J. ŠUJAN: L'udové soudnictvo na Slovensku sa skončilo... JAROSLAV P. BLAŽEK: Prání splněno - co dál? — JUDr. JAROSLAV ŽENATÝ: O českém udavačství. — ANTONÍN HORSKÝ: ...a na hřbitově pástí dobytek. — Hřichy proti sociální spravedlnosti. — Oslavy nebo zamýšlení? Boj proti stranickosti. — O vánocích po vánocích. — Sovětské hospodářské reformy. — Je tohle právní řád? Masarykův portrét na našich školách. — Škola a politika. — Studentstvo schůzkuje. — Duba nad benzínem. — Pražská radnice. — Listárna redakce.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50 — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný zástupce listu redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské nám. 26.

Proč je inteligence bez zájmu?

Do novoročního čísla »Svobodných novin« napsal p. hlavní tajemník ústředního svazu čs. průmyslu inž. dr. J. Fukátko nabádavý článek, který měl být odpovědí na tuto otázku. Byl redakci »S. N.« požádán, aby napsal, co pokládá za nejaktuálnější pro celý čs. průmysl. Autor upozorňuje, že ve vánočním čísle uspořádalo »Právo lidu« anketu: »Kterou událost v roce 1947 považujete za nejdůležitější v životě republiky«, a je překvapen, že málo účastníků se zmínilo o našem hospodářském plánu a o jeho výsledcích.

O plánu je možno se vyslovit jednak před jeho provedením, a to kriticky, a potom po jeho provedení, rovněž kriticky. Bohužel naše hospodářství dělalo dosud dosti výrazný dojem monologu, po jehož ukončení se dělá přiměřená pauza, aby se ozval vydatný, burácející potlesk. Tu je asi mnohý z autorů poněkud zklamán, když inteligence zachovává jistou zdrženlivost podle příslaví, že se nemá chválit den před večerem. Píše proto p. inž. dr. J. F. (uvádí z projevu presidenta republiky), že »plánovaným hospodářstvím jsme započali novou velkou epochu v životě naší republiky« a žaluje, že »naše inteligence si to zřejmě neuvědomuje podle výsledku ankety »Práva lidu«, a také — a toho jest nejvíce litovati — ve skutečnosti. S nedostatečným zájmem, hraničícím mnohdy s naprostým nezájmem o systémech plánovitého hospodářství a o hospodářské problémy vůbec se setkáváme u značné části naší inteligence velmi často.«

Inž. dr. J. F. uvádí příčiny, které však se týkají doby předválečné, píše také v čase minulém a trpce nese, že inteligenti »nevstupují do politických stran« a že »místo čestné, poctivé, pokrokové a tvořivé budovatelské práce dávají přednost osobnímu neangažování se, pohodlnému atentismu a občanské nestatečnosti«. »Tím ztrácí tato inteligence v očích širokých vrstev svou váhu a důvěru... snadno propadá defaultismu, sociálnímu a kulturnímu pesimismu a povýšenosti ničím nepodložené.«

Bylo by opravdu těžké najít dostatek jednotlivých případů, aby se mohl napsat závěr takto neutěšený vět-ně toho

obvinění z povýšenosti,

dnes, kdy vysokoškolák, plukovník čs. armády, si nosí do 3. poschodí uhlí, štipě ve sklepě dříví, když uznaná lékařka, kdysi pilná, dnes stručnější dopisovatelka mnoha časopisů a dobře ve veřejnosti známá, si myje sama čekárnu a ordinační místnosti, když přednosta zdravotního odboru obce pražské, vyhublý, unavený a bez oběda se vřítí do své ordinace a velmi prosí pacienty, aby na něho nechodili, aby potvrdzoval, že mají mít kožené poděšve nebo aby dostali poukaz na podmáslí nebo že jsou neschopni práce (protože matka několika dětí jinak zaměstnaná, si chce jednou za rok umýt okna), a když je velmi prosí, aby sami mu umožnili, aby mohl někdy v životě také začít — léčit. A jindy se omlouvá svým pacientům, že šel studovat lékařství, protože chtěl sloužit lidem a jejich ztracené zdraví jim vrátit, a že nemůže jen úřadovat. Tento muž sotva kdy ve svém mužném věku má dovoleno, aby šel spát před půlnocí.

Ani stopy po povýšenosti není v intelektuálech naší

republiky v této době. Spíše pravý opak, vědomí poraženosti, kdy vás politikové, chránění tiskovými zákony, štvou z práce do práce, když nechají padat únavou a bez pomoci inteligentní ženy, které jsou příliš hrdé, aby snesly napsat o tom jedinou větu, když lidé s akademickými tituly jsou posíláni do dolů třeba i jen v ústních, rozhlasových a písemných projevech určitých vůdců: to by snad dnes charakterisovalo tuto vrstvu, která se chtěla zabývat vědou, aby sloužila národu podle svých schopností a sil. Jen — kdekoli v úřadě, ať tomu říkáte ministerstvo nebo škola, lékařská nebo inženýrská nebo advokátní komora — se zeptejte, zda dnes duševní pracovník si může sednout ke knize, studovat literaturu svého oboru, cestovat, udělat studijní cestu, napsat odbornou práci. Zpravidla by si ani nese-psal literaturu, tím méně aby ji prostudoval a dokonce vypracoval něco nového. Není pokdy. Zeptejte se vědeckých pracovníků v ústavech chemických, zdravotních a jiných institucích výzkumných, jak se jejich kdysi vědecká práce úplně zvrhla v obyčejné řemeslo na objednávku, v běžící pás jednacích čísel, záplavu papírů nakonec svázaných a odnášených do archivu, aby je po 10 letech vyvezli na zpracování.

Nejen lékařka, drhnoucí rýžákem čekárnu, nejen lékař, roztloukající ve sklepě uhlí, nejen plukovník, nosící do 3. poschodí palivo, ale také znamenitý světový známý učenec, jediný svého oboru a známý v celém světě civilisovaném světě, ozdoba vědeckých kongresů a světových časopisů, muž, s nímž pohovořit bylo výsadou hlav států a kterému byly vzdávány pocty jako málokomu, tento učenec chodí na Ořechovce ráno na nákup a žije životem obyčejného občana.

Příčiny

Ing. dr. J. F. pátrá po příčinách. Jeden důvod však, který je zcela přehlédnut, by neměl být nikdy opomíjen. Inteligence v každém národě má ve zvýšené míře tyto vlastnosti: Užívá paměti, zjevy srovnává, třídí a hodnotí, podle příčin a následků kriticky soudí, rozlišuje jádro od plev.

Inteligent se plá na praktické následky a jeho myšlení mu nedovolí, aby bez uvážení snášel protikladná trzení z úst vedoucích činitelů.

Každý člověk je vždy ochoten dělat svou práci co nejlépe a ne vědomě ji kazit. Toto vědomí je zvláště v inteligenci silné a upřímné. Vezměte si jen na př. pracovní morálku — nikdo nemusí v tom směru nic vycítat kategoriím intelektuálním. A z ostatních vrstev obyvatelstva obyčejně právě ti nejudřenější, ti, na kterých všecko spočívá a kteří prostě nemohou vysadit, jsou stejně krásným příkladem občanských ctností: ošetřovatelky, rolníci, inženýři, inženýři, inženýři.

Inž. dr. J. F. neodhaduje správně příčiny nezájmu inteligence o plánované hospodaření. Příčina je jasná: Že doposud nebyl podán žádný viditelný důkaz, že by plánované (nebo to, co se jím u nás nazývá) hospodaření, mělo nějaké přednosti proti neplánovanému hospodaření. (Které ovšem neplánované nikdy nebylo, vždyť každý státní rozpočet to dokazoval!) Rečnické výkony, které dovedou nadchnout třeba t. zv. masy, nechávají inteligenta v úloze diváka, který jen pozoruje. Není zapotřebí žádného národohospodářského myšlení, ani vzdělání, ani vrozené, ani získané inteligence, aby třeba primitiv nerozeznal, že vyvěšování plakátů, manifestace, oslavy, průvody, standarty, hesla atd. nejsou tvůrčími hodnotami, nýbrž zabíjením času, ničením materiálu, mařením energie, a vidí-li, že to mu se věnuje čas, pe-

níze, materiál, jde do ústraní, aby na tom plýtvání všemi hodnotami neměl podíl.

Organisovaným projevům se inteligence vyhýbá zásadně, protože jí příliš připomínají projevy, odsuzující atentát na Heydricha. A to ještě bylo dost pravě i intelektuálů, kteří ten atentát odsoudit nepřišli! Intelektuál má vrozený odpor ke každé reklamou provázené činnosti. Všimněte si, jak neúspěšně končila akce, která měla na př. v Sokole sepsat účast členů v odbojovém hnutí: Skutečně uvědomělý občan prostě nesnese, aby se občanská povinnost změnila na nějakou zásluhu, aby drobná každodenní práce musela být provázena hudbou, oslavami, fanfárami, řečnictvím. Z odporu k té vnějšnosti se raději vzdá i té práce a jde dělat práci méně slavnou. Když inteligence shledává, že se každodenní účast na práci stává důvodem, aby se o ní psaly romány, hrála dramata, aby se slovo »práce« stalo každodenně vnučovaným heslem, a srovnává to s dobou, kdy se o práci ani nemluvalo, ani nepsaly písně nebo filmová libreta, kdy nebylo hospodářství ani plánovaného ani dvouletky, ale koupil jste si fotografický aparát, hodinky nebo fiky, čokoládu nebo ponožky, kdekoli vás napadlo a uhlíř vám přinesl putnu uhlí a vysypal do bedny na pavlači, jak nezůstat chladným při tomto srovnání, jak se máte rozehrát, když denně slyšíte o velikém úspěchu?

Duch nebo zisk?

Velikou chybou je domněnka p. inž. dr. J. F., že snad hmotný nedostatek to je, který vede inteligenci k nezájmu. Naprosto ne! Inteligent právě těžko snáší redukování otázky účelu lidského života na čistě finanční základ. Tvrzení, že by inteligence chtěla stát stranou, protože se její hmotné postavení zhoršilo, je nejuzdálenější od pravdy! To také není hlavní důvod útěku na př. od učitelského povolání, které přece má tak často mu vytýkané (ostatně neprávem, protože to není tak jednoduchá pravda) zmenšení pracovní doby, prázdniny atd. Jde o způsob jednání s člověkem. Důševní pracovníci vědí dobře, že zvyšování platů vede k inflaci a že stručně řečeno se na tom nedá nikdy nic vydělat. Jisté, že určitým vrstvám národa se musely platy zvýšit, ani ne proto, že jsou určité kategorie, které dodnes žijí skutečně v bídě a v době sociálních vymožeností jiné kategorie pracujících, o které se nikdo nestará, protože jejich je na vyhrání v oblech málo (na př. švadleny, číšníci, zaměstnanci v obchodě).

Je příliš známo právě inteligenci, že v neproduktivní práci je u nás zaměstnáno tolik lidí, že je cesta k blahobytu zatarasena. Jen si to dejte vysvětlit od někoho, kdo to buď sám vystudoval nebo si může zjednat informace o tom, jak se na př. vydává cestovní pas ve Švýcarsku nebo v Anglii a jak u nás, a srovnajte si celkovou práci s tímto úředním jednáním spojenou a celkové náklady! To je ovšem případ jeden, kde náhodou má autor těchto řádků zkušenost. Jiní by nesli doklady ze všech oborů naší činnosti, jak administrativní a byrokratismus se rozbuje do neúnosných rozměrů a jak jsme se všichni zapráhli do horlivého popisování papírů, statistik, výkazů, potvrzení, jeden na druhého a druhý na dalšího postupně převalující všechnu odpovědnost, žádající další a další doklady, až v džungli papírů jest možné na plných 100% utopit každou nesprávnost, nespravedlivost, zlodějství, šmelinu a všechny neřesti.

Inteligence za hmotnými výhodami nikdy nešla. Inteligence také sotva měla nějaký prospěch z Heydrichovy akce. Ředitelé průmyslových škol (kdyby jim zbyl čas) by mohli posloužit řadou příkladů, jak 16letý chlapec jest placen. Srovnajte pracovní dobu lékaře a jeho bytovou úroveň s tím, co platíte za vyčištění kominové roury, když vám to proti vaší vůli někdo provedl, nebo nač přijde jednoduchá zednická práce! Srovnajte si nedůvě-

ru, kterou k vám a vašemu zubaři chová léčebný fond, domnívající se, že váš zubař je podvodník a zloděj, nebo že se chcete pomstít za léčebné pojištění tím, že byste si dal zbytečně plombovat všechny zuby, když si musíte jít zvláště dát potvrdit, že se vám dovolí zaplombování zuby — s tím, co vám naučtuje za obuvnickou opravu národní podnik, a po stížnosti, kterou jste vyhrál, už do smrti vám nepřijme žádnou obuv do opravy!

Inteligent, který srovnává, nutně potřebuje

právo svobodné kritiky.

Jestliže čte hospodářská čísla, slyší rozhlasové projevy, probouzí se v něm od mládí pěstovaná touha všecko si ověřit. Inteligent srovnává a hodnotí: Jemu nestačí procenta. On topí uhlím nebo koksem, obléká se a obouvá.

Inteligent, který výstavbu dvouletky studoval a podle svých sil na svém místě se na ní podílel, si pamatuje, že slyšel, že máme na konci dvouletky dosáhnout úrovně z roku 1937. Tento občan si roku 1937 objednal od svého dodavatele palivo, dohodl se na dni a hodině dodávky, zaplatil a přesně mu bylo dodáno. Týž zákazník byl roku 1947 od svého sedm minut vzdáleného tehdejšího dodavatele úředně přeložen k firmě vzdálené h o d i n u cesty, a aby dosáhl svého úředního přidělu paliva, spotřeboval 7 měsíců trpělivosti (bylo mu vytknuto jako chyba, že těch 7 měsíců neseseděl za dveřmi, nýbrž pracoval ve svém povolání), protелефonoval asi 240 Kčs, ztratil celkem 73 hodin urgencemi, potřeboval k tomu poslankyni NS a dvoji rozhovor s náměstkem generálního ředitele čs. dořů, byl od zaměstnanců nově dodávající firmy posílán dílem do Bohnic, dílem na Pankrác, protože vyslovoval údiv, že za 7 měsíců nemohl dostat svůj úřední přiděl! Tento inteligent dodnes čeká, až mu národní výbor v Bubenči dá poukaz na obuv na jeho žádost podanou v listopadu 1946 se slibem, protože od r. 1938 nekoupil jediný pár bot, že do 3 měsíců dostane vyřízení, tento inteligent, kterému byla v době totálního nasazení odcizena houně z velbloudí srsti a garnitura prádla, a který má potvrzení čelné řádelny v Praze VIII, že mu za revoluce byl ztracen (odcizen) svěřený balík košil, má čím dál více otázek, na jaké se mu nedostává odpovědi.

Inteligent si přál účastnit se

výstavby republiky.

Byl donucen dělat bytového kontrolora a zjistil, že žijeme pod úrovní. Mluvil ve své funkci s čelnými představiteli veřejného života, když je zastal náhodou doma. Byli mezi nimi projektanti a stavitelé mnohých velikých evropských staveb, universitních budov a katedrál, lidé významných jmen. Měli jeden pokoj a kuchyň a ukazovali krásná alba z minulých dob. Seděli v nevytápěných místnostech, neboť byli příliš poctiví, čestní a věřící ve zdravý vývoj státu, a tak staříčtí 70letí manželé, kdysi ozdoba nejvyšší společnosti, zahalení ve svetrech a županech, se starostlivě vyptávali, kam asi jde vývoj, zdali i staří lidé budou účastni lidského vztahu člověka k člověku...

Těhdy se přiznal tento inteligent, že měl přání pomáhat republice podáváním cihel, nebo takovou opravdu tvůrčí práci, ale že byl poslán úřadem.

Inteligent slyšel o tom, že na konci dvouletky bude

životní úroveň

stejná, jaká byla v r. 1937. Dovolte tedy, abych ukončil tímto vyznáním: V roce 1926, když jsem učil první rok na střední škole, bral jsem 1180 Kčs měsíčně. Na konci roku jsem si koupil psací stroj. Postupně potom Leicu, zvětšovací aparát, triedr, drobnohled, postupně do rodiny přišla švédská lednička, americká nejmodernější pračka, švédský vyssavač, elektrický míchací universální strojek americké výroby, elektr. holicí strojek, o radiovém přijímači nemluvě. To jsem to dotáhl na 1488 Kč. Každý rok jsem měl 1 nové tennisky a 1 pár obuvi. Každé prázdniny cestoval v cizině. Za fotografické dopisnice

Iford se platilo 22 Kč za 100 kusů, za konsumní neznámkované české 14 Kč, za ponožky 6.50 Kč, za špatné, pouze 2 Kč. Každý rok jsem měl jedny šaty, prádlo se kupovalo pravidelně. Nyní od r. 1938 nic, vůbec nic, jen jednu kravatu.

Uvažujeme o životní úrovni a srovnáváme s dobou, kdy bylo možno si volně koupit čokoládu, datle, fíky, pomeranče, grapefruity, ořechy paráské, puna, kokosové, vlašské i lískové, sušené meruňky i hrozinky, švýcarský ementál i růžového lososa a mléko, kdykoliv jste si přáli. Dnes nevidíme z toho nic. Vidíme-li však, že místo hodiněk se dovážejí ze Švýcarska elektrické mlynky na kávu, že místo mléka se dávají lidem sýry nenapravitelně tvrdnoucí na rohovitou hmotu, místo hroznů propaguje alkoholismus, místo ovocných výrobků barevná želatina, parfumovaná esencemi, množí se v člověku povážlivou měrou kritičnost, která za rok se změnila z kritičnosti plně tvořivé až nadšené a horlivé v kritičnost zdrženlivou, místy, na př. nad zdravotním stavem republiky, zatrpklou, uvažuje člověk sám nad změnou, která se s ním stala. Toto všechno není výsledek hlubokomyslné úvahy. Jde o věci, které jen jinými slovy, ale s analogickými zkušenostmi může napsat dobře 90% duševních pracovníků, ať jde o zkušenosti s administrativní rozbujeleostí nebo s byrokratismem s obstaráváním úředního přidělu. Mladá generace má život o to snazší. Neuvedomuje si přímo rozdíly mezi tím, co bylo dřív a co je teď, nezná také poměry u nás a poměry v cizině. Rozhlasoví reportéři se totiž svědomitě snaží, aby vylíčili zejména obtíže jinde a přednosti u nás. Vidíme, jak lidé pod nejrozmanitějšími záminkami, nejčastěji sportovními, podnikají zásobovací výlety do ciziny a vracejí se s balíčky fíků nebo hodinkami, čokoládou a banány.

Inteligence pravidelně nemá ostré lokty a před politikáři často ustupuje se shovívavostí moudrého muže, který má dost rozhledu i pevné víry, aby pozoroval. Inteligence těžce snáší nedostatek mravních hodnot v dnešním zápase o hospodářské kořisti: Jiní snad upozorní na příčiny další.

Jan Mašek

poznámky

Výzkum a vývoj

V jedné věci se shodují SSSR a USA: dávají úžasně peníze na vědecké výzkumnictví. Zhruba asi tolik, kolik dělá náš státní rozpočet. Přirozeně vzniká otázka: a co my? Vědecké výzkumnictví je dnes páteří technického pokroku. I kdybychom dali na tento účel nejvíce, co můžeme dát, dáme jen zlomek toho, co mohou dát SSR, USA, Anglie. Nebudeme ve svém technickém vývoji zatlačeni stranou? To není jen naše otázka. I v technice je otázka malých a menších národů, a od některých se již můžeme učit, jak se to dělá a má dělat. Tyto malé a menší národy dávají na výzkumnictví daleko více než my, a zkušenosti učí, že jsou to peníze velmi dobře uložené. Švýcarsko — abychom uvedli jeden příklad — nemá pro svoje strojínictví lepší podmínky než my. A přece prodává svoje stroje vešle a ne právě lacino do celého světa. To proto, že na nich prodává vynálezy, myšlenky, nápady svých vynálezců a inženýrů, přesnost svých konstruktérů, mistrů a dělníků. Malý národ musí nedostatek hmotných sil vyvážit jakostí, dobrou organizací práce.

V technice máme velký kapitál: dobrý lidský materiál, dobré techniky. Budeme-li zvětšovat tento kapitál, pomůžeme si tam, kde se nám — u srovnání s jinými a velkými — nedostává hmotného kapitálu. Můžeme si vychovat velmi dobrý technický dorost. Můžeme mít techniky, kteří svými nápady a pílí svou podnětností vyváží nedostatek hmotných prostředků. Český průmysl a česká technika stále žijí ještě ze základů, které položila podnikatelská a průkopnická generace z minulého století a z níž nejznámější je postava inženýra Fr. Křižíka. A jsou mezi techniky skeptikové, kteří se

dovolávají různých čísel o dovozu a vývozu patentů a vynálezů, a tvrdí, že náš průmysl po této straně roste spíše do šířky než do hloubky.

Jsou již některé obory vědy a techniky, které malé národy — zejména když šest let byly odtrženy od světového vědeckého a technického pokroku — stávají někdy před závažným rozhodováním: máme se do toho pustit nebo ne? Pustíme-li se do toho, bude to stát velké peníze, aniž kdo může říci, jaké budou výsledky. A nepustíme-li se do toho, ušetříme velké peníze, ale budeme odstrčeni stranou, neboť v technice se velmi těžko dohání. V každém případě je jisté, že na vědecké výzkumnictví musíme dávat poměrně více, a že i s tím, co budeme dávat, budeme musít hospodařit daleko pečlivěji, rozmyslněji, uvážlivěji než jiní, většinou.

Musíme vědět, co budeme potřebovat za rok, za pět let. Musíme sledovat stále rášení nové a nové techniky, musíme zhoumat, kam jde vývoj, musíme se podle tohoto vývoje zařizovat. Můžeme však dát české technice i něco, co bude mít pro ni velký význam a nebude to stát velké peníze: nemluvit politicky tam, kde má hovořit a pracovat technika. Nezasahuje politika až přespráhlis do světa, kde hlavní slovo mají mít technické? Spisovatel, který by hledal postavu pro optimistický román, postavu opravdu tvůrčí a věřící, našel by ji v navrženém inženýrovi, který kdysi ve venkovské továrně zápasí s lajdáctvím, nedostatkem surovin, a který v tomto zápase nakonec vítězí. Rvc se, hádá se, nasazuje noci, ale nakonec svede to, co chtěl udělat. A právě jeden z těchto lidí nedávno prosil: »Rekněte tam v Praze, aby už jednou přestala politika tam, jde o věci ryze technické!« V. G.

Dvě knihy

O vánočních svátcích přišly dvě velmi podnětné knihy. Jsou to »Paměti« dr. Edvarda Beneše a »Peró mi zůstalo« R. Bechyně. Zejména první, dokumentární kniha, nabitá fakty o nejdůležitějších událostech našeho národního života na pokrajích takřka jeho zkázy, jde z ruky do ruky a je předmětem diskusí. Pokud jde o knihu druhou, zaznívá z ní tichá resignace a přece i vědomí dobře vykonané práce nedávno zesnulého spoluvůdce první republiky a jednoho z nejvýznamnějších činitelů druhého odboje. Patříme mezi ty, kterých byla nesporná většina: zažívali jsme těžce okupaci a těšili jsme se na lepší republiku.

Nemůžeme se ubránit dojmu, že národ doma nezná celou pravdu o tom, co se dělo v emigraci. Oba zmínění autoři sice naznačují, ale nedopovídají a nepouštějí se do podrobností. Pokládají v dnešní nejisté zahraniční situaci a napjaté vnitřní politice za vhodné, aby mezi nedávnou minulostí a dneškem visela opona. Mezi řádky ovšem čteme, že si jasně uvědomují, že jde toliko o časový odklad. Z mnohých řečí a náznaků, zejména obyčejných vojáků, nižších důstojníků, avšak také nevyznamenaných lidí a »nižších« kategorií lidí z emigrace se navrátivších, jsme už dávno vyrozuměli, že být za hranicemi za války pro mnohé bylo vhodnou příležitostí vyniknout, a pro jiné to zase nebyl žádný med. Má jisté pravdu jeden z významných zástupců domácího odboje Bohumil Černý, který v Dnešku napsal: »Rekl jsem, že i zahraniční pracovníci jsou národu odpovědní za své práce. Nebyli totiž jisté s takovou radostí očekávání a vítání jako mentoři, kteří národu přišli udílet lekce, nýbrž jako jeho vyslanci, kteří rovněž ze svých činů složí učty. Tato samozřejmost nebyla dosud uspokojivě uskutečněna.« Dodáváme, že se mezi lidem povídá o »paktu o neútočení«, který prý byl mezi některými zahraničními pracovníky natrvalo uzavřen. Mezi zahraničním a domácím odbojem nesmí být dělička, nýbrž naopak rovnítko. Zatím tomu tak není a skutečnost, ta se nejlépe zobrazuje v politické reprezentaci národa. Těžké práce proti okupantům bylo však doma, kdežto venku byla — byť i pracovní — reprezentace. Z toho vyplývá závěr, že národ má právo znát pravdu, protože mentorování a lekci byl už dostatek. Peró R. Bechyně již dopsalo, avšak prezidentovo bude v »Pamětech« pokračovat. Dvě knihy — a mluví za tucty. Těšíme se, že budou časem dokreslovány i autory jinými i obsahem archivů.

Dr. Gustav Kozák

Nedůvěra

Svět se rozděluje — není-li již rozdělen — na dvě části. Mezi nimi je hluboká nedůvěra. Myslí ten druhý opravdu to, co říká? Kdo ví. Myslí na mír, když vyslovuje toto slovo? Kdo ví. Snad myslí na opak. Dělicí čára nejde však jen po hranicích států a národů. Jde i mezi českými lidmi. I mezi nimi je hluboká nedůvěra. Myslí to komunisté tak, jak to říkají a píšou? A myslí to nekomunisté tak, jako to říkají

a píší? Kde najít prubcovský kámen, kde najít řešeto, které by oddělilo ty, kteří opravdu to tak chtějí, jak to říkají a píší, že těch, kteří za tarasem projevů a článků chtějí něco docela jiného? V každém případě bude dobře nedůvěřovat!

Nedůvěra oslabuje život mezi lidmi a národy. Není to radostně počítat lidi, jak kolem nás chodí s vírou v základech otřesenou. S nevírou v demokracii, v socialismus, v možnost a úspěšnost politické práce, s nevírou v práci vůbec. To, čemu říkáme »krise pracovní morálky«, má hlubší příčiny, než abychom ji mohli vysvětlovat zlaďačením za protektorátu; je to hlouběji než ve fyzické unavě a podvýživě. Přibývá lidí bez základního vztahu k práci. Vidí v ní jen nepříjemnost, obtížnost. Přibývá lidí, kteří celou složitost politiky si zjednoduší na to, že vše kolem nás je zlodějina; kteří nepřipustí, že jsou mezi námi dobří, hodní, poctiví lidé a že je jich mnoho. Život kolem nich se mění v neradostnou šed, v cosi, z čeho není výhledu k něčemu jasnějšímu, lepšímu. A je-li vše kolem špatné a nejisté, zbývá pro mnohé jediný pevný bod: jeho já. To, co je možno vyhmátat, přepočítat. Carpe diem! Užij dne! Kdo ví, jak bude zítra! Ne ti druzí, ne jiní, blízcí a vzdálení, ne spolupráce, pomoc, služba, společná vůle napravovat; jen já a to, co se sežene bez ohledu na to, jak se to sežene!

Těchto lidí s otřesenou vírou v život, s vyhaslou vírou v život je víc, než si myslíme. I měli by se dohodnout ti, kteří v něco věří, ať jsou to komunisté nebo nekomunisté, radikální i umírnění socialisté, nábožensky věřící i bezvěrci, všichni ti, kteří něco chtějí, kteří v něco věří, kteří o něčem jsou přesvědčeni, jak posilovat víru v lidech a v lidi. Snad to zní naivně. Ale mnoho dobrých věcí bylo považováno za naivní. Slyšíme mnoho o budování, o socialisující demokracii, o novém, přístim řádu, o dvouletce a pětiletce a o jiném a jiném. To vše a jiné potřebuje lidí naplněných vírou. Je mnoho lidí, v nichž víra v život vůbec vyhasla. Politikové neměli by být jen bojovníky mezi partajemi. Měli by být i lékaři lidských duší.

V. G.

O jedné neznalosti

Je až zarážející, jak mladá generace národa, který kdysi znal a miloval Tolstého, Dostojevského, Turgeněva, Čechova, a jiné a jiné Rusy, nezná starší a klasickou ruskou literaturu. Literaturu, jež byla i je klíčem jak k ruské duši, tak k znalosti člověka vůbec. Literaturu, kterou tolik miloval Masaryk a všichni velcí lidé druhé poloviny minulého a začátku tohoto století u nás. Když hovoříte s mladými lidmi, zjistíte tak překvapující neznalost této klíčové ruské literatury, že užasnete. Právě dnes, kdy se tolik u nás řečňuje i píše o lásce k Rusku, znají zejména naši mladí lidé Rusko tak málo. Havlíček i Masaryk znovu by mohli číst své tapky a vyčítavé epistoly o povrchnosti našeho slovanství. Zatím co v Sovětech klasická ruská literatura se stala základem vzdělanosti, u nás jako by se nechtělo vědět, jaký je ruský člověk. Naše rusofilství ulpívá na vnějších detailech, jejichž kult je často pěstován s protektorátním nerespektováním psychologických jeho předpokladů — a na druhé straně krásná, bohatá, pevněná ruská kultura, jež by nám tolik i dnes mohla dát a říci, je přehlížena a opomíjena. Nové Rusko můžeme pochopit a milovat, jen když budeme znát předpoklady jeho růstu. Náš poměr k Sovětskému svazu nebyl by vyjadřován správně, kdyby byl vyjadřován jen úředně vymáhanou ikonolatrií, kterou, mimochodem řečeno, náš velký spojenec na nás vůbec nikdy nevymáhal a nevymáhá. »Čech je buď hulvát nebo libá ruka,« řekl kdysi o nás ruský šlechtic.

Náš vztah k Sovětům bohužel velmi často jde také po těchto dvou nepelných kolejkách. A přece jak bychom měli a jak máme hledat cestu k Rusku zcela jinak, a jak bychom především měli se co nejdůvěrněji seznámit, jako činili naši otcové, s ruskou kulturou! Viděli bychom z ní, v čem jsme si blízcí a v čem se rozcházíme, a naše rusofilství bylo by budováno na solidnějších základech. To literární Rusko je naší duší o tolik bliž než literární Paříž, a přece jsme cestu pravého sblížení s novým Ruskem dosud nenastoupili. Nebyl by čas hovořit o těchto problémech se vsí upřímností a otevřeností právě v zájmu našeho vztahu k Rusku a našeho slovanství?

Jiří Zhoř

politika

Cato

Diskuse o pojmech

Víme, že svět je rozpolcen. Nemůžeme toto rozpolčení světa přemáhat jinak, než v lůně svého národa, malým příkladem, jež jsme s to dát touhou po jednotě, po syntese, překlenutím rozporů. Tu nezbyvá, než jít na kořen věci, ujasňovat si v diskusi pojmy stejným způsobem, jako činili scholastikové v učených hádáních universit středověkých. Zatím docházíme k paradoxnímu zjevu, že vedoucí politikové, vyslovující tatáž slova, zamýšlejí zcela jiné činy. To je ona krise významová, dvojdomost pojmu, kterou oprávněně vytkl nedávno prezident republiky jako příčinu mnohých dnešních nedorozumění.

Jsmo si vědomi, že diskuse o pojmech nemůže odstranit sám kořen sporu, rozpor mezi západním a východním pojmáním mezinárodní politiky, svobody, hospodářství, vnitřní politické organizace. U nás však může přispět k tomu, aby bylo méně rozepří a méně nedorozumění.

Fráze se objevuje všude tam, kde má skupení slov nahradit opravdovou myšlenku. Proto je vždy odznakem jisté lenosti myšlení, levnosti vyjadřovací. Neměly své fráze jen noviny, schůze a knihy liberalismu, pronikaly stejně nebezpečně úvahami nehlubokých marxistů, objevily se v tisícovém opakování znovu po květnové revoluci, aby nakonec zlehčily i výrazy, jež obsahově mohou být tak hluboké, jako je na př. skupenství slov »sociálně spravedlivá republika«, Karel Poláček kdysi tepal novinařskou frází. Jaké hody mohl by býval připravit ze stránek současné publicistiky! »Budovatelé«, »reakcionáři«, »vůle lidu«, to vše jsou dnes dojmy, které čtenáře vždy nutí k bdělosti svou otřelou plytkostí. Kolik v nich mohlo být skutečného obsahu, kdyby nebyly tisíckrát a marně použity!

Košický program

Ačkoliv ministerstvo informací učinilo mnoho, aby si mohl každý koupit program první vlády, lze o něm tvrdit to, co platí o biblii a vůbec knihách nejvíce citovaných: každý se ho dovolává, nemožní ho četli a jen málokterí ho znají. Kdyby ústav pro zkoumání veřejného mínění položil našim občanům otázku, co říká košický program o válce, sotva 5% bylo by s to odpovědět, že se jí nezabývá nijak theoreticky, ale zcela prakticky: že totiž celé bezprostřední úsilí státu má být nejprve obráceno k tomu, aby pomohlo vítězí armádě ke skončení boje s okupanty. A stejně je tomu v jiných kapitolách, jež psány jsou slovy nadšených vlastenců a větami někde až nadbytečně vznošnými, dovolující dolovat skutečné myšlenky jen pod jejich nánošem. Jediná věta kryje tam vše, co později dorostlo tak úctyhodného rozměru, postihující asi sedmdesát procent výrobních zdrojů státu: znárodnění. Pokuste se určit z kašického programu přesný výkres plánované jednotné školy nebo lidového divadelnictví. Ale soudcům, stojícím v rozpacích nad některými rozpory zákonů starých a denní skutečností novou, byl košický program sám doporučován jako pramen výkladu zákonů.

Košický program byl programem první vlády. Stal se jízdním řádem první vlády. Vláda druhá, vycházejíc z něho, stanovila již svůj budovatelský program Gottwaldovy vlády, kde určuje, jaké jsou její cíle. Byla to táž Národní fronta, která tento další program podepisovala. Převzala to, co shledala v reálných poměrech domova uskutečnitelné z toho, co plánovala první vláda, vzdálená v té době pramenům vlastní země.

Dovolávat se košického programu je dnes nepřesností. Někdy nepřesností v ě d o m o u. Poněvadž stejně tak, jako tvrdí krajní levice, že košický program třeba splnit, a přináší návrhy, pro něž není v Národní frontě potřebné většiny, stejně tak a právem může tvrdit pravice, že slova o tom, že důležité výrobní zdroje atd. budou znárodněny či dány pod kontrolu státu, byla o mnoho slabší než znárodnovací dekrety a praxe, kterou přijala v říjnu 1945 a později vláda pod mocným tlakem dělnických mas.

Je jediná cesta, jak vybědnout z nesprávné manipulace pojmem »košický program«. Sednout k pracovnímu stolu a číst, zatrhávat odstavce, které již byly uskutečněny a psát k nim příslušná čísla dekretů či zákonů republiky, vypouštět to, co bylo v košickém programu časově právě dobou, v němž byl koncipován, na př. odstavec o válečném úsilí atd., a vypsat všechno, d o s l o v n ě, v čem dosud splněn nebyl. Kdyby strany Národní fronty v malé programové komisi provedly tuto práci, vidělo by se, že jsme již mnohem dále v socialismu, než bylo dohodnuto 5. IV. 1945 v Košicích. Tajné plány nebyly ovšem do dohody pojaty; sotva by již byli tak svorně podepsali všichni představitelé politické vůle národa. Z těchto zbožných přání nevykládejte ducha košického programu. Tam však, kde opravdu zjistíte nevěli k plnění toho, co může být při zdravém rozumu uskutečňováno i dnes a v budoucnosti, podepište o tom zprávu a předložte ji veřejnosti. Jako historickému prameni a dokumentu naší poslední revoluce tato přehlídka neškodí; jen potvrdí, že košický program je živý tím, co z něho mohlo a bylo opravdu uskutečněno.

Budování a budovatelé

Je to sloveso jedno z nejpěknějších v české řeči: budovat. Ale otřelým používáním byl s něho setřen pel jazykové krásy, takže je dnes v zásobníku nejplošších frazistů naší doby.

Budováním se vždy myslí tvoření nových věcí, nových staveb, nových budov, továrních hal nebo městských příbytků. Removace a opravy, přestavby a přístavby nejsou ještě budováním. Kolik je opravdu v dvouletce nového tvoření? Kolik nám vznikne za dvě léta nových závodů? Kolik vestavíme nových strojů do našich zastarávajících továren?

Nestačíme výnosem národních továren ani k tomu, aby byly uhrazeny schodky celého tohoto sektoru, který podle výkladu p. min. Dolanského je stále ještě pasivní, částkou 180 milionů korun. Vůbec v bilancích není památováno ne snad na úmor závazků vůči držitelům znárodněných akcí, ale ani na úrok těchto závazků. Kritikové národohospodáři uvádějí, že výše předpokládaných investic je neúměrná skutečnému národnímu důchodu, přesahující míru obvyklých úspor; a mnohé investiční plány počítaly s dodávkami strojního zařízení z ciziny, jež nebude lze uskutečnit jednak pro nedostatek potřebných devis, jednak i pro politické i hospodářské překážky, vznikající z národního vývoje (odepření půjček v to počítaje).

Jsou státy v Evropě, které před válkou trpěly chudobou a zanedbáním svých surovinových i pracovních příležitostí. Tam se dnes rychle tvoří nové průmysly, takže procento přírůstků průmyslu proti době předválečné v Bulharsku a zanedlouho i v Jugoslavii předstihuje zdaleka náš přírůstkový index. Je to přirozené, náš průmysl byl dávno vybudován a spíše přexponován, než poddimenzován. Co musíme podtrhnout, je okolnost, že jeho strojní zařízení v mnohém zastarala, v mnohém byla opotřebována válkou, v některých sektorech však se již za války vědomě připravovala k poválečnému výboji. Ale po válce podstatně klesla — jako v celém světě v míře tu větší, tu menší — pracovní morálka. Tato fakta jsou neopřena vysvitají z projevů Gottwaldových i Zápotockého. Český člověk neklesl ke křivce

nejhlubší, zachytil se na diagramu pracovní výkonnosti asi na 60—70% mezi slušným evropským průměrem. To měla napravit právě dvouletka stanovením výrobních norem.

Národohospodáři s tužkami v ruce měli by nám nakreslit diagram, kolik je v programu, jenž nazván hrdě programem budovatelským, skutečného budování, tedy tvoření hodnot nových, kolik je však v něm pouze obnovy, udržování toho, co vytvořilo již pět či šest generací předchůdců. I když výsledek nového bude skromnější, než se zdá podle pouhých hesel, nebude budovatelský program Gottwaldův o nic méně hodnotný, než je s čísly nevhodně vsunutými. Válka rozrušila náš hospodářský život, sociální revoluce, i když proběhla nekrvavě, nepřispěla v prvních měsících k pracovnímu tempu, lidé neomezili své nároky životní v žádné vrstvě tak, jak toho byl schopen obětavý ruský člověk po revoluci říjnové. To vše bylo třeba překonat.

Mluvíme-li však o budování a budovatelství, už staňme reální a na půdě cifer. Budování toto znamená, že se snažíme o návrat k předválečné pracovní výkonnosti; že se snažíme, abychom udržovali strojní park našich továren na přijatelné výši, v níž bychom čelili světové soutěži, že jej obnovujeme přiměřeně opotřebování, že se snažíme odstranit pasiva provozu znárodněných podniků, že však zatím ještě nemůžeme pomýšlet na úrok nebo dokonce úmor znárodněné podstaty a že jsme rozhodnutí uškrbnout si od krajice národní spotřeby co největší kus, abychom opravdu i budovali nové stroje, tovární haly nebo celé tovární celky. Je v tom program nápravy mnoha chyb dosavadních, nápravy, která je v mnohých osobních i věcných momentech nepřijemná těm, kdo se neodvažují ještě vyměnit ty, kdo se sice rychle domohli posic, nejsou však s to je trvale udržet svými skutečnými kvalitami.

Budování, to je zkrátka to, co přebývá po odpočtu nákladů provozu a po úhradě spotřeby. I když je toho méně než vypadá na prvý pohled, znamená to morálně víc. Poněvadž je to pak budování skutečné, nejen na papíře nebo v uházených bilancích, a je to i náprava mnoha a mnoha chyb politických a hospodářských. Dvouletka raději malá, ale naše.

Plánované hospodářství

Francouzi je nazývají dirigismem, ředitelováním. Bylo tu již letos ukázáno v článku »Krise a plánování«, do jaké míry lze skutečně plánovat a do jaké míry je třeba ponechat volný průběh výroby, má-li se udržet na světovém trhu. Tam, kde je neomezená spotřeba při nedostatečné výrobě, lze plánovat výrobu až do počtu gramofonových jehel — jsou-li opravdu vyráběny. V textilu se ukázalo, že jsme příliš plánovali od zelených stolů a málo mluvili s kupci u stolů prodejních. To, co jsme zhusta viděli od květnové revoluce, bylo více zkoušením, jak by se snad mělo plánovat, než skutečným plánováním. Teprve ve chvíli, kdy živé těleso, složené z odborníků z hospodářského světa, ústřední plánovací komise, převzalo otěže řízení výroby, je vidět přizpůsobení reálnému životu. Stanovení cen v listopadu 1945 nejvyšším úřadem cenovým stejně jako tvrdohlavé prosazení intervenčního fondu na jaře minulého roku ukázalo, jak se vychází z nesprávných premis.

Čtenáři se mnohdy dovidají, že dlouholetými investičními smlouvami s neprůmyslovými státy zamezujeme výrobním krisím, jež plynou ze styků se zeměmi neplánujícími. Nevysvětluje se jim i devisový plán, jenž musí nebo měl být v rovnováze, pokud jde o nákupy devis směnitélných a devisách nesměnitelných; neznám je zatím dlouholetý československý plán, připravený pro naši výrobu pro dobu, až země, kam jsme dodali nové továrny, budou si samy vyrábět zboží, dříve od nás kupo-

vaná, nadto budou samy zpracovávat suroviny, jež bychom od nich nutně potřebovali?

I když jsme si vědomi toho, že generální rozvrh výroby je pomůckou pro zabránění strukturálních krizí, jež nastávaly za velkých obdobytých obtíží světových, víme, že nás plánování toho způsobu, jaké jsme do nedávna u nás poznávali, nemůže vyvést z bludného kruhu. Nač musíme myslet neustále, je pracovní příležitost, resp. na nárok na spravedlivou odměnu za skutečnou práci pracujících v okamžiku, kdy nebude možno vyrábět, co továrna měla v programu, poněvadž není pro to kupce. To bude chvíle pro budování velkých investic a pro nouzové práce z veřejných prostředků. Dělníci již nikdy nesmějí stát u ohříváren Armády spásy a prodávat poslední zimník, aby se jejich rodiny zajistily na nejbližších několik dní. Nebudeme-li však na plánování pohlízet jako na blyskavý emblem stranických programů, nýbrž jako na cestu, kterou zamezíme této cestě dělníka z dob kapitalismu, přestaneme plánovat podle tužiček mladistvých diletantů, kteří by se mnohdy měli učit prvním předpokladům ekonomiky. I socialistické hospodářství má své zásady provozní úspornosti a šetření, obdobné starým provozním poučkám kapitalistickým. Rozdíl je jen v tom, že dělník není vyhazován na dlažbu, ale dostává novou příležitost k jiné práci, nemůže-li bez své vůle splnit předpoklad původně plánovaný.

Pro začátky diskuse byly vybrány tedy tři pojmy, které jsou denně opakovány čtenářům denních listů i účastníkům, politických a hospodářských schůzí.

národní hospodář

Pardus

Šedá eminence

Tato úvaha se nechce vyplývat definováním abstraktních pojmů. S jakou nadějí vkročil národ do prvního roku dvouletky? Je snadno být pohotový a říci: národ očekával blahobyť. Ale blahobyť, toť pojem dvoji. Znamená potravu, oděv, střechu nad hlavou a mnoho dalších hmotných statků. Znamená, ovšem že znamená, také vnitřní uspokojení. Hmotný díl blahobytu vykazujeme v procentech. Ve snaze vynajít ukazatele pro míru vnitřního uspokojení nebylo dosud valně pokročeno. Ústav veřejného mínění zjistil, kolik průměrně máme košil v prádelníku. Postrádáme zatím vědomosti o tom, jak se v nich cítí náš občan. Je vnitřně spokojen? Je šťasten? Čím je jeho nitro naplněno při pohledu na výrobní haly národních podniků? Je hrdý? Je vděčný? Co je mu známo o duchu pravidel, podle nichž se řídí výroba? Podle jakých pravidel jsme učinili první krok k socialismu? Nyní, na prahu druhého stupně k blahobytu, je vhodné vykročit podle týchž, nebo změněných pravidel?

Stalo se, že významný účastník národního odboje projevil zájem o místo v průmyslu. I jiných takových případů bylo mnoho. Tito zasloužili uchazeči patrně přehlédli výstrahu vedle vchodu do našich národních továren. Jediné slovo obsahovala tato výstraha: Zadáno. Takřka všechna vedoucí místa v národních podnicích byla rozdělena dříve, než byly tyto podniky obsazeny.

Dnes, po odstupu času možno pohlédnouti za kulisy a říci něco o duchu režiserů.

Jako jeden z negativních typů nám poslouží občan, který dnes řídí velký národní podnik. Za první republiky měli jsme nesčetně příležitosti s naším občanem se stý-

kat. Byly to styky překypující netajeným obdivem k vědomostem, zkušenostem i zájmům, kterými náš občan oplýval. Bylo v tom až cosi rozmařilého, ale vždy lidsky ušlechtilého v tom, jak miloval umění, život, přírodu, jak se dovedl radovat ze své práce, s jakým uznáním se dovedl vyslovovat o snášenlivosti. Okupační šestiletí ho zastihlo v pilných přípravách na poválečné budování. Však se také octl hned v prvních jeho řadách, široce rozkročen a spolehlivě opřen o své znalosti, zkušenosti a vytrvalost. Brzy však mu bylo poznati, že trčí ve vzduchoprázdnu. Lidé, kteří neměli tyto vlastnosti, ani jedinou z nich, ani stín kterékoli ze směsice občanských ctností, jak to, že zaznamenávali všestranný úspěch? Premýšlel o úspěchu těchto šťastlivých diletantů. A rozhodl. Náš občan, který vždy spoléhal sám na sebe, nyní ztratil viru v desítky svých znamenitých vlastností. Klesl, opřen pouze o podporu stranicko-politické moci, na úroveň tuctového diletanta, deroucího se za kariérou. Tato nová moc, které před tím nikdy neokusil, na niž před tím nikdy nepomyslí, jej pohltila beze zbytku. Jak truchlivé, náš občan se nám ztratil.

Celkem úspěšně řídí nyní svěřený podnik. Jeho nadřazený orgán neskrblí chválou. Kdyby bylo možno nahlédnouti za všechna ta čísla, co by bylo možno spatřit? Z jakých živých látek se to sytila tato příkladná výrobnost? V jakém ovzduší, z jaké spolupráce, podle kterých pravidel se tu dosáhlo toho, co je oprávněně schopno posloužit jiným ředitelům výroby jako příklad? A ještě tato otázka: budou připojeny k čarám výrobnosti další úseky, znázorňující rozmach vnitřního uspokojení průmyslových pracovníků?

V podniku žijí a pracují vedle sebe dvě skupiny zaměstnanců. První skupinu možno označit jako skupinu vyvolených, říká se jim s oblibou »naši lidé«. Druhá, menší skupina jsou zaměstnanci, trpění z několika důvodů: buďto je nutno zaokrouhlit celkový stav osazenstva, nebo je nutno obsadit některá podřadnější pracovní a odborně namáhavější místa. Nebo konečně proto, aby »to tak nekřičelo«. Skupina vyvolených je, toť se ví, skupinou pana ředitele. Zle by se však myšlil, kdo by myslil, že pan ředitel hraje tu nějakou významnou roli. Kormidlo »ideového« vedení třímá osobnost služebně ne právě vysoko postavená. Někdo neznámý za kulisami osnuje výjevy. V rukou muže v pozadí se sbíhají všechny nitky. Jedna z nitek tvoří přímou spojnicí k závodní radě. Jiná pečuje o pohotovost podnikové bezpečnosti. Třetí, neobyčejně pevnou nitku, sledujeme až tam, kde sídlí muž, rozhodující o přijetí, přemístění nebo propuštění zaměstnance. Vzhledem k velmi živé fluktuaci zaměstnanců napětí této nitky možno označit jako permanentní. Ve většině kanceláří sedí úředníci, namačkaní jako herinci. Zde tento muž, nemá-li právě nic na práci, odpočítává patnáct kroků tam a zpátky. Odtud navenek nepronikne ani hlásek. O to pečuje koberec a dvojitá vycpávka dveří. Sem přichází denní pošta nerozbalena. Dopisy, nikoli zřídko označené emblémem stranického sekretariátu, obsahují stranické oslovení v pátém pádě. A pokračují: »Zítřka se k tobě dostaví... je nezbytno zaměstnat našeho dlouholetého a osvědčeného straníka XY... v z á j m u s t r a n y je opravdu nalahavé...« atd. V zájmu uchování stranické tajnosti je rovněž nalahavé, aby korespondentka vlivného muže byla stejně stranicko-politické víry. O to pečuje stranický sekretariát.

Přečtenými nitkami je protkáno předivo podniku. Muž v pozadí dbá o jejich souhru. Služebně zastává druhohradé místo. Takto schován, je téměř neviditelný. Jen málo zasvěcenců zná jméno této šedé eminence. Obrysy jeho strategie nejsou prosty důvtipu. Jeho taktika není nepůvodní. Do boje vysílá úderníky-verbíře. Mezi vyvolenými jsou to vojáci první linie. Jejich hruď se dme nesmiřitelným siláčtím. S mužem v pozadí vymyšlejší hesla. Přízrůbují bojové prostředky, s nimiž znamenitě za-

cházejí. Vynalézají způsoby, jak dostatečně dlouho udržovat ovzduší ve stavu napětí. Podle potřeby toto ovzduší radikalizují. Každý z nich má svěřen svůj úsek.

Dobře, znamenitě se tu osvědčují ženy. V tom, jak se umí vemlouvati, zaznamenávají špičkové výkony. Ozdoby strany. Vyhledávaný a nepostradatelný agitační materiál, tyto nenapodobitelné verbířky. V údernickém roji vládne ovšem kázeň. Zde mezi muži najdeme příkladné dříče. Často poslední odcházejí.

Ve složení úderného roje dochází nejednou ke změnám. Tu a tam některý úderník je přeložen na podřadné místo. Tu a tam dokonce některý je okázale propuštěn ze služeb podniku. Budme trpěliví, brzy se s nimi setkáme v jiném podniku. Umírněným, této druhé, početnější složce vyvolených, připadá úkol konsolidovat dobytý terén. Bojové metody zadního voje jsou proto i umírněnější, jsou méně radikální. Mezi údernou a umírněnou složkou vyvolených dochází k neshodám, pokud se týče postupu. Ale to jen na oko. Má se vzbudit zdání opozice proti leckdy nevybíravým metodám stranicko-politické verbovačky. V lůně panuje ovšem nadšená shoda. Asi podle hesla: kdo nejde s námi, jde proti nám.

Zaměstnanci pouze trpění, tato druhá skupina podnikového osazenstva, postrádá naproti tomu vedení. Je odkázána, řekli bychom, jen na obranné látky ve vlastním těle. Takto osamocena a oslabena, stává se lákavou kořistí verbířů. Pro muže v pozadí je pouhou hračkou rozdělit skupinu trpěných zaměstnanců na část okamžitě schopnou stranické asimilace a na — tvrdošíjně. Mezi tvrdošíjně patří na příklad zaměstnanci odborově neorganizovaní. Odborová neorganizovanost není snad zjevem chvályhodným, avšak až dosud je to záležitost volného uvážení. Proč tedy čas od času pronášet »nahore« sugestivní projevy, v nichž se naznačí, že není terorem, netrpět v podnicích zaměstnance odborově neorganizované? Ukryt v tvrzí svých piklů, muž v pozadí pečuje o souhru svých nitek. Stranická mašina se tu rozjede plnou parou. Rozhlásí se třeba toto: kdo není odborově organizován, je sabotérem jednoty pracujících. Toť pouze přehra k dramatu. Ovzduší se nenáhle radikalizuje.

Následuje první dějství. Na scénu přicházejí úderníci s velkými transparenty: Zakříkneme sabotéry jednoty pracujícího lidu. Mohutné kádry naší strany jsou posilou jednoty všeho lidu. Nikdo nesmí stát stranou. Tlak postupně sílí, naléhání má tu asi tento průběh: malé, nepatrné nebo žádné přidávky ke služnému. Přeložení — často provázené laskavou či zlomyslnou ironií — na podřadné místo. Ignorování, které nemá daleko k provokaci. Týdny před tím tuší tyto zaměstnanci, kdo, která kancelář nebo oddělení přijde na řadu. A závěr dramatu — rozvázání služebního poměru podle pověstného § 34 zák. č. 154/34. Vyhazov pro — ztrátu důvěry. Potrefený zaměstnanec nemusí být ani nevěrným, jak předpisuje zákon, stačí, když »se stane prostě nehodným důvěry«.

Za mužem v pozadí, až teprve v této vzdálenosti, přichází na scénu náš ředitel. Z tohoto muže, hle, co se stalo? Měl podle služební smlouvy opatrovat svěřený podnik s péčí řádného hospodáře. Měl být organizátorem národního majetku, ale stal se stranickým agitátorem. Nejméně osm z deseti jeho rozhodnutí postrádá vlastního inspiřujícího myšlení. V osmi z deseti případů je jen ozvučnou deskou. Jako vlny na moři střídají se v nitru tohoto muže chvilkové, lehce pomíjivé pocity z vlastního, suverénního rozhodování, s pocity ptáka, padajícího s výšín s ustříhnutými křídly. Téměř vše, co svého vkládá do vynaloženého úsilí, je dříve zaváté do závěje stranické linie. Jedině lidské, nač se zmůže, je kradmý styk s trpěnými zaměstnanci na vlastní pěst. Styk s vnějším světem, s literaturou, uměním, přírodou, vlastními dětmi, s býva-

lymi přáteli, se děje jen namáhavou, kradmou oklikou. Pohlcen věčným stranickým schůzováním a řečnováním, kdy musí být ve stálém, vyčerpávajícím střehu, aby neklopýtl přes stranickou závěru, jaký to opravdu vyčerpávající život.

Život tohoto podniku, toť život pod vysokým tlakem neznámé síly!

Snad je tato neznámá síla neznámého vysokého tlaku, toto chvějivé ovzduší a napětí, tento ustavičný střeh před sterými nástrahami, které způsobují, že tito lidé, tento nakonec jakýs taký podnikový kolektiv někde překročuje a téměř všude splňuje stanovené cifry výrobnosti. Ale věřte, ta čísla se sytila z práce, konané bez hlubšího zájmu a smyslu, z úsilí živeného strachem před strachem, byla to, ovšem, že to byla práce, vynaložená bez ethického aspektu, bez vnitřního zaujetí.

Ovšem, že jsme v této úvaze nikde nic netvrdili, jako by touto chorobou bylo již zachváčeno beznadějně celé tělo. Zaplať Bůh, tak daleko nesjem. Co činit? Podle jakých pravidel vykročit do druhého roku k socialismu? Hned, okamžitě zalarmujeme všechnu bdělost tohoto národa. Někde velice blízko kořenů jeho existence hrozí propukající nebezpečí. Nebyl ještě nalezen název pro toto nebezpečí. Jednou z četných jeho tváří je nezkrotná vůle po stranicko-politické moci. Organizátoři našeho národního majetku, nechť jsou kdekoli, se zavázali pečovat o vzrůst hmotného i ethického blahobytu, a neměli by dovolit, aby cokoli z toho bylo zmačeno. V jakémisi vyšším než okamžitým zájmu byla napsána tato úvaha. Jen tento trvalejší zájem nás přinutil provolat výstrahu.

Robert E h r m a n n (Montreal)

Háčky při vývozu

Při nabídkách čsl. výrobků různého druhu, zvláště výrobků textilních, se ukázalo, že ceny jsou vysoké a v mnohých případech neschopné soutěže. Je to poněkud odvážné tvrzení, ale bohužel až příliš pravdivé. S druhé strany je však v ČSR určitá nebývalá disciplína, zřejmá na první pohled: není rozdílu v cenách stejného či podobného výrobku, nabízeného různými továrnami. To dřív nebylo, neboť před válkou některé, snad lépe zařízené továrny, prodávaly levněji než ostatní a z těchto levnějších, konkurence schopných nabídek, povstal čsl. vývozní obchod.

Jak by to bylo krásné, kdyby tato disciplína vyjadřovala soutěživost všech, místo nabízení příliš vysokých cen všemi! Při tom je ČSR odkázána na vývoz a budiž podotknuto bez jakéhokoliv politického zabarvení, na vývoz do zemí západních. Nejen proto, aby ČSR získala dolary, potřebné pro nákup surovin, ale též proto, že řada čsl. výrobků, zvláště tovarů nejlepší jakosti a přepychových, má trhy jen na Západě. Nemůže se tedy čsl. vývoz přeorientovati. Tomu zabraňuje mnohdy strojní zařízení a z toho vyplývající povaha výrobku samotného.

V čem vězí vysoká cenová úroveň, ať již v ČSR samotné, či při podávání nabídek pro vývoz?

Odborná místa v ČSR dovedou zajisté odpovědět na tuto otázku sama. Budiž mi však dovoleno vysloviti určité domněnky na podkladě dlouholetých zkušeností v čsl. vývozním průmyslu před válkou spolu se zkušenostmi nabytými zde při soutěži s americkými, anglickými a kontinentálními továrnami.

Čtěl bych také analyzovati složky výrobní ceny s ohledem na vztahy poměry v ČSR a jinde. Výrobní cena skládá se z ceny materiálu, mzdy, výrobní a obchodní režie a zisku. Jsou-li ceny příliš vysoké, je to neklamným znamením, že to v jedné z těchto položek neklápe. Na cenu materiálu má výrobce jen omezený vliv

a doufejme, že poválečné vedoucí osobnosti snaží se nakoupiti za nejlevnější dosažitelné ceny se stejnou energií jako jejich předváleční předchůdci. Pokud se týče zisků, lze předpokládati, že nejsou nepřiměřené. Regulace absolutní výše obchodní režie není při řádném vedení a průměrně dobré zaměstnanosti průmyslového podniku problémem.

Zbývá tedy nejchoulostivější otázka produktivních mezd a výrobního zařízení (t. j. výrobní režie včetně mezd produktivních). Podle doslechu jsou mnohé mzdy v ČSR vysoké. To by při řádně vybaveném a hospodárně vedeném podniku nemělo být na závadu, neboť největšími vývozními státy jsou země s nejvyšší mzdou. (USA, Kanada, Anglie, Švédsko, Švýcarsko).

Tedy jsou-li vývozní ceny v ČSR vysoké, je to zaví-
něno buď nemoderním strojním zařízením nebo nedo-
statečným využitím moderních strojů, odůvodněným
často příliš širokým výrobním programem. Tyto bolesti
každý výrobce dobře zná a nepotřebuje nápovědy.

Je však jasné, že můžeme prováděti úspěšný vývoz
různorodých čsl. výrobků jen za ceny soutěže schopné.
To jest, musíme v továrnách utvořiti ony příznivé před-
poklady, existující v zemích, které úspěšně vyvážejí vše,
co vyvážeti mohou, resp. musí. Netanou mi při tom na
mysli Spojené státy s gigantickým domácím trhem a
s neomezenými možnostmi nejhospodárnějšího strojního
zařízení pro obrovské výrobní serie, umožňující mzdy,
přesahující 1 dolar za hodinu při obdivuhodně nízkých
výrobních cenách. Švédsko, Švýcarsko i Belgie byly by
snad lepšími příklady, alespoň v určitých, dokonce čet-
ných oborech.

Někdo tedy musí slevit, buď: a) podnikatel ze svého
zisku, nebo b) dělník ze mzdy, nebo c) stroj. Podnikatel,
jímž v mnohých případech je stát, nebude zajisté dělat
potíže a spokojí se s malým ziskem, aby umožnil vývoz.
Dělník sotva bude moci slevit, zbývá tedy jen dosažení
nejnižší výrobní ceny nejhospodárnější výrobou pomocí
moderních, plně využitých strojů, snížením neproduk-
tivních výdajů všemi prostředky, spolu s přesným vyme-
zením výrobního programu. Dovedli-li před válkou
bohatnout mnozí podnikatelé při cenách konkurence
schopných, proč by to nedokázal průmysl dnes, při znač-
ně větších možnostech a při větší státní podpoře export-
ního průmyslu?

Není teď mnohdy zapotřebí demokratické (často ne-
dosažené) dohody o zjednodušení výrobního programu
jednotlivých konkurenčních továren, neboť nyní může
pouze dobře uvážené nařízení zamezit zbytečnou para-
lelní výrobu stejného tovaru, nesoucí v sobě pravidelné
zárodek vysokých výrobních cen. Avšak běží o to, co
učinit v době přechodné, aniž by vývoz trpěl. Nejjedno-
dušší věcí je převaliti cenový rozdíl, způsobený příliš
vysokou výrobní cenou na zákazníka. Ať platí! Toho lze
ovšem dosáhnout doma. Spotřebitel se nemůže bránit,
může jen hubovat. Zahraniční zákazník nehubuje, ale
nekoupí. Chcete-li, aby kupoval vše, co mu nabízíte a co
potřebovat může, nabídněte mu čsl. výrobky za ceny
priměřené.

Netroufám si radit k snížení mezd jako jednomu
z prostředků k dosažení nižších výrobních nákladů, ne-
boť nynější mzdy jsou vedle nutnosti politické též nut-
ností životní. Avšak než lze dosáhnout zhospodárnění vý-
roby po mnohaleté absenci ze světového trhu a po od-
stranění škod, natropených okupanty, musíte najít ně-
jaké řešení, neboť dnešní vysoké mzdy jsou beztoho ab-
sorbovány vysokými cenami životních potřeb. Tedy jakýs
způsob vnitřní deflace bude asi nevyhnutelný. Ziská-
te tím dolary a dostatek surovin pro udržení průmyslu
v chodu.

V souvislosti s cenovou otázkou, chtěl bych — jen
tak pro zajímavost — citovati inserát uveřejněný onehdy
v jednom deníku v Novém Yorku:

Jedinečná příležitost! Za 50.000 dola-
rů dovezeného zboží z ČSR...
(následuje vyjmenování zboží...)

...prodáme v drobném za tovární ceny

Co to asi znamená? Domnívám se (snad nesprávně),
že nějaký důvěřivý dovozce nakoupil zboží v ČSR, očē-
káváje, že ceny budou vyhovovat americkým velkoob-
chodníkům; a když se ukázalo, že tomu tak není, snaží
se prodávati dovezené předměty v drobném. Jistě nebyl
dovozce v ČSR ošizen, ale spoléhal se, že ceny budou
vyhovující; avšak nebyly.

Jinou, stejně důležitou otázkou, jsou platební pod-
mínky. Z nabídek je zřejmo, že čsl. firmy jako na povel
žádají placení akreditivem, bez ohledu na to, jde-li
o stroje, dýmky, punčochy, hračky, nástroje, košile atd.
Jaká to záviděníhodná standardisace! Viděl bych ji ra-
ději u výrobku samotného pro dosažení levnější výrobní
ceny a lepší jakosti. To dá ovšem víc práce. Není těžké
požadovati takové platební podmínky; těžší je dosáh-
nout jich proti mezinárodní soutěži.

Je ovšem zřejmé, že placení akreditivem v mnohých
oborech lze dosáhnout, ba dosáhnout musí; ale jen tam,
kde konkurence prodává za stejných podmínek. Je tedy
soutěživost čsl. výrobků podmíněna nejen jakostí a ce-
nou, ale i platebními podmínkami, které tvoří nerozluč-
nou součást nabídky.

Akreditivy stojí peníze a váží kapitál dovozce na
dlouhou dobu, zvláště požaduje-li vývozce dlouhou
dodací lhůtu. Nedodá-li vývozce před vypršením plat-
nosti akreditivu, znamená to další výlohy a další imo-
bilisaci kapitálu. V zemích se státní regulací dovozu (do-
vozní povolení) nepovolí devisové ústředny v mnohých
případech otevření akreditivu vůbec, protože na imo-
bilisaci kapitálu nahlízejí jako na věc celostátní, vzhle-
dem k nedostatku amerických dolarů. Takový postup je
zcela logický. Devisová ústředna řekne: »Chce-li dová-
žeti hračky, dám ti dovozní povolení při placení zboží
po příchodu. Chce-li dodavatel akreditiv, nedám ti do-
vozní povolení; nemáme dosti cizích devis, abychom je
po celé měsíce vázali k dovozu hraček.«

Situace není jiná v zemích s volným dovozem, kde
dovozce nechce vázat značné částky dlouhodobě pro do-
voz zboží méně důležitého. Chyběly by mu, dováží-li
zboží důležité, které akreditivem platit musí. Konečně
je také známo, že nejdůležitější zboží (zvláště surovi-
ny), které se vesměs platí akreditivem, na Západ nevy-
vážíme, ale dovážíme. Čsl. vývozní předměty, které jsou
t. č. k dispozici, nepatří z převážné části do kategorie
zboží, jehož je světový nedostatek, a právě proto i pla-
tební podmínky, jež jsou v souladu s podmínkami po-
žadovanými v jiných zemích, jsou integrující částí sou-
těže schopné nabídky, a budou se řídit mezinárodními
zvyklostmi a bonitou zákazníka. To není jen úkazem mi-
nulosti, ale i příkazem budoucího vývinu našeho vývoz-
ního obchodu.

Československé firmy měly zde před válkou dobrou
pověst. Jejich výrobky byly oblíbeny pro dobrou ja-
kost, levnou cenu a pro (někdy až příliš velkou) přizpů-
sobivost čsl. dodavatele. Sympatie k ČSR vzrostly mo-
hutně po Mnichovu, zvláště však během války pro naši
spravedlivou věc, a pro bezvadné chování čsl. lidu doma
a za hranicemi. Třebaže některá místa doma tuto pracně
a poctivě vydobitou sympatii neoplácejí, jak by se očē-
kávalo, je zde naše posice dosud dobrá.

Posice se ovšem zhorší, budou-li i dále docházet na-
bídky za ceny soutěže neschopné. Již dnes je řada do-
vozců přesvědčena, že naše ceny jsou vysoké, a je nutné
zabránit tomu, aby se tato pověst nerozšířila. Bylo by
trapné, kdyby se tím vytvořilo jisté zaujetí při posuzo-
vání čsl. nabídek v budoucnosti.

Čsl. tisk často hlásí, že určitá místa u nás nemají ráda
kritiku. Tož nepovažujte laskavě toto pojednání za kri-

tiku, nýbrž za praobyčejnou stížnost člověka-krajana, kterému, jako mnoha jiným, leží zdárný vývoz československého výrobku tolik na srdci.

do ba a lidé

Dr Jos. Folprecht

Jak plníme úkol reemigrační

O které krajany šlo a jde

Když v červenci r. 1945 naše vláda vyzvala všechny krajany, rozptýlené po celém světě, k návratu do vlasti, měli jsme na mysli pouze ty krajany, kteří budou chtít sami k nám přesídlit. Nikdo jich zajisté k návratu nutit nechtěl. Věděli jsme, že naši krajané američtí, kteří v nové zemi pevně zakotvili a kteří se zamerikanisovali nebo amerikanisaci podlehli, zůstanou za mořem, zachovávajíc si aspoň české národní vědomí, třeba už bez jazyka českého, a vědomí národního původu v tomto americkém superlativním »melting potu«.

Nepochybovalo se nikterak o tom, že bychom mohli všechny své krajany americké a všechny mimoevropské, kterých je dohromady asi 1.100.000 duší, usídlit u nás, a tím počet náš o více než o desetinu zvětšit a učinit se národem početnějším. Bylo to zcela přirozeno, neboť tam, odkud odešlo 3.500.000 Němců, by se jistě vešlo 1.100.000 Čechů. Všichni tito krajané měli své právo vrátit se do vlasti, neboť odešli z domova jednak jako náboženská exulanti pro tvrdý útlak a pronásledování německé, jednak jako opozičníci proti rakousko-německým poměrům, jednak jako chudáci, které mateřská země dobře uživit nemohla, když v ní bylo takové množství německých kolonistů.

Veliká většina krajanů z vlasti odešla z důvodů německých; když Němci musili odejít, měli se naši lidé za ně k nám vrátit.

Kdo z krajanů se vrátit nechtěl, o toho už nejde. Naše péče o reemigraci se musila omezit na počet asi 250—300 tisíc krajanů, usdlých v Evropě, z nichž nejméně dvě stě tisíc touží po návratu do vlasti.

Potřebujeme krajanů?

Naše vláda vyzvala naše krajany, a to důtklivě v červenci 1945, aby s vrátili domů. Potřebujeme a budeme i dále potřebovat pracovních sil. Hledáme a sháníme i v jiných zemích pracovní síly, ačkoliv se mnohé neosvědčují z důvodů klimatických i jiných. A pracovních sil je stále všude nedostatek, ovšem také v zemědělství na venkově. Evropské krajany jsou více než z polovice zemědělci; volynští Čechové, asi 40.000, jsou téměř sami rolníci, krajané z Jugoslaviie, jichž je asi 60.000, jsou také většinou průměrní a malí sedláci, 11.000 krajanů v Rumunsku jsou sami chudí, mnohde i nuzní rolníci, chalupníci a zároveň dřevaři z pohorských krajů, z 1500 krajanů v Bulharsku je většina malých rolníků, stejně jako 15.000 krajanů z Polska.

Jsou to tedy lidé, o něž máme a máme mít nejen citový, národní, nýbrž i hospodářský, pracovní zájem, jak pořádek říkáme, budovatelský a dvouletkový.

V dřívějších dobách jsme si všímali málo toho, zda a kolik našich lidí žije v cizině a kolik se jich postupem času ztrácí. Marné bylo volání některých odborníků z Čs. ústavu zahraničního, aby se věnovalo více péče kulturním i hmotným potřebám našeho poměrně velmi značného československého zahraničí. Nedbalo se toho, že každý pátý Čech a Slovák žil za hranicemi. Srovnáme-li zahraniční krajanovou péči s touž péčí německou, polskou a italskou, vidíme, že jsme byli po této stránce velmi lhostejní a nedbali.

Tedy jsme ovšem měli — před první světovou vál-

kou — starostí veliké sami o sebe; je to jakási omluva nebo vysvětlení. Ale ani při své samostatnosti se nezvětšil příliš zájem o krajany v cizině. Věnovala se péče ovšem vždy Čechům vídeňským a dolnorakouským, ostatní byli celkem opomíjeni. Politické strany se o ně nestaraly; nebyli hlasovacím materiálem pro nás, ovšem často nevolili ani v cizině. Jejich postavení politické i nepolitické bylo a někde i nyní je velmi nepříjemné i nebezpečné.

Dříve jsme jich nepotřebovali a nebyli bychom je snad ani mohli zde usadit. Po svrženém válce první jsme se o to pokusili, ale s malým úspěchem. Nyní jich potřebujeme nutně. Uplynulo však už přes půl třetího roku, kdy konáme tuto státníkovou zkoušku přesídlovací, pro stát tak důležitou, pro krajany nezbytnou, pohledme, jak jsme se osvědčili.

Co jsme vykonali pro volyňské Čechy

V sovětské armádě bojovalo ihned, jak jen bylo možno, z volyňských Čechů dvanáct tisíc vojáků. Obvykle se předpokládá z počtu obyvatelstva deset procent vojáků. Z volyňských Čechů, kterých bylo nejvýše 40.000, bylo 12.000 vojáků, mužů i žen, tedy více než trojnásobný normální počet.

A ti se v statečných bojích probjovali k Dukle a probili se i dále, bojovali za naši svobodu a většina jich zůstala už zde... Je veliká otázka, zda by zde byli, kdyby se byli sem nedostali jako vojáci, bojující se zbraní v ruce za naši svobodu. Po třech čtvrtích roku obdrželi půdu, pracovali na ní bez žen a bez rodin, na které čekali téměř dva roky. Máme je zde však letos už v počtu 33.000, a osvědčují se znamenitě jako dobří sedláci.

Je zajisté nutno děkovat Stalinovi, že propustil ze SSSR tyto vojáky, kteří — stejně jako jejich předkové — se tak zasloužili jako řádní hospodáři o ruskou Volyn, kde pracovali a dávali skvělý příklad rolničení svému okolí. Zajisté i v dnešní době byla tato ztráta pracovitých lidí pro Volyn citelná.

Asi 450 rodin volyňských Čechů čeká dosud na přiřčení půdy. Svaz Čechů z Volyně a jejich týdeník *Věrná stráž* horlivě burcuje naše úřady a veřejnost za tím účelem, aby jednak usazení bylo co nejdříve provedeno a aby jejich život u nás byl co nejsnesitelnější.

Volynští Čechové byli jediným zvláštním vojenským útvarům v sovětském vojsku, jenž pod svým vlastním velením bojoval v sovětské armádě a osvědčil se svou statečností i bojovými výsledky. Bojovali mezi nimi i jiní Čechové, nejen z Volyně, nýbrž i z ostatních částí SSSR, z Kavkazu, z oblasti černomořské i z Turkestanu. Dohromady žilo na území sovětského svazu asi 80.000 krajanů, většinou sedláků a dělníků.

Ostatní reemigrace

V předválečném Polsku žilo mimo volyňské Čechy asi 14—15.000 Čechů, a to kolem Lodže a na Poznaňsku. Jsou to většinou exulanti, usazení tam po mnohem přesídlování už ze XVII. a XVIII. století, právě tak jako krajané na Silesku a Opolsku. Tato část našich exulantů byla už převedena k nám a usazena v severovýchodních Čechách a jinde. Mnozí z těchto exulantů přicházeli k nám bez jakékoli naší pomoci hned po skončení války.

O postavení »Moravců« a Čechů v Kládku není dosud rozhodnuto a na řešení čeká také Žitava a Žitavsko. Krajané z polského zabraného západního území na severu od Krkonoš se přestěhovali většinou na svůj vrub, stejně jako dosud těžko určitelný počet krajanů z Rakouska, a řemeslníků, živnostníků, dělníků, zvláště horníků z Německa. Vrátila se k nám také část horníků z Belgie a z Holandska.

Rolníci z Bulharska čekají teprve na možnost návratu. Značný krok v reemigraci byl učiněn právě v poslední době, kdy se vrátilo k nám asi 3000 dělníků a malých rolníků z Rumunsku. Dosud však přes 8000 krajanů zůstává v těchto nehostinných a nuzných krajích podtransylvánských. Slováků se vrátilo nyní asi deset tisíc.

Největší práce čeká nás dále, a to přesídlení asi 60.000 Čechů z Jugoslaviie. Tito krajané prožívali v dřívějších dobách často obtížné politické chvíle, způsobované neshodami mezi Srby a Charváty; bydlí v Charvátsku a Slavonsku. Byli mezi prvními, kteří vždy zachovávali správný postoj k režimu a tu i v těchto dobách se zapojili do armády maršála Tita. Jejich postavení nynější je zcela výhodné.

Přece však je táhne srdce i povinnost domů. Po konci světové války jevíly se mezi nimi sice některé rozpory, cítili také, že je jich jako dobrých zemědělců potřebí v bratrské Jugoslavii, ale povinnost k mateřské zemi převažuje.

Kolik krajanů k nám přesídlilo a kolik jsme jich přesídlili

Podle zpráv z úředních míst se vrátilo za dva a tři čtvrti roku ze Sovětského svazu 33.000 osob, z Rakouska 10.000, ze zámorí 540 a další krajané přijeli z Bulharska, z Německa, Belgie, Jugoslaviie, Polska a Francie. Mimo to ze Zakarpatské Ukrajiny 4870 (v čemž jsou počítáni též Slováci), a asi 3000 krajanů z Rumunska. Číslice nejsou přesné. Jednou se do počtu reemigrantů zahrnují Čechevé se Slováci, jindy nikoliv.

Počítáme-li co nejpříznivěji jak úředně přesídlené krajané, jak ty, kteří se k nám přes hranice dostali jinými způsoby a cestami sami, nedojdeme k vyšší číslu než k 80—85.000 osob. Samovolný příchod krajanů už sám dokazuje, jak nutně je brzké jejich přesídlení.

Dosavadní výsledky reemigrace jsou hušené, nesvědčí o našich organizačních schopnostech a řadí se důstojně do našeho komplexu, lichotiti sobě samým. Když jsme loni z jara vítali volyňské Čechy poměrně s velkou slávou, snažili jsme se vzbudit dojem, že jsme neobyčejně zdatnými organizátory reemigrace a mezistátních styků, ježto jsme po dvou letech převezli — ovšem za velmi účinné pomoci a dobré vůle Sovětského svazu — asi 25.000 lidí. Neboť volyňské vojáky do tohoto počtu reemigrantů počítat nemůžeme.

Kdo pečuje o reemigraci

Čs. ústav zahraniční se snaží, seč je, aby co nejvíce a nejučinněji reemigraci pomáhal. Ale jeho úsilí se nemůže potkat s takovým úspěchem, kterého jsou krajané hodni. Provedena byla reemigrace stělnických Čechů, pomáhalo se při přechodech množství našich krajanů z Rakouska, Německa, Belgie, Holandska i Jugoslaviie, byla účast při přípravách k reemigraci z Rumunska, která — třeba po značné době — má jakýsi úspěch, připravuje se reemigrace Čechů z Jugoslaviie vysláním znalců věcí krajanů do obcí, krajané obydlených, aby se uchovaly bohaté prvky tohoto dlouholetého života našich krajanů v cizině. Slováci nás v této věci už předešli. Zatím se dosud připravuje smlouva jugoslávsko-československá, která by dala normy reemigraci, ale připravuje se příliš dlouho.

O reemigraci krajanů se stará ve skutečnosti ministerstvo zahraničních věcí, sociální péče, zemědělství, osídlovací úřad, reemigrační úřad, vedle toho však i jiné složky. Mnohdy si vzájemně překážejí a činnost svou prodlužují, takže se nemůžeme pochlubit prací rychlou a účinnou.

Nepíšeme tento článek, abychom rekriminovali a stěžovali si na minulé věci. Ale musíme prohlásiti, že naše některé úřady, které reemigraci provádějí, pracují velmi zdlouhavě, neplánovitě a neprozíravě. Úřady, které do ní zasahují, dokazují takovou hypertrofii, že deputace krajanů, než je všecky objedou, vracejí se domů, shledavše, že byly nakonec odkázány na úřad, od kterého svou odysseu započaly. A postupuje se většinou »úředně«. Není dostatečné znalosti povahy postavení krajanů v cizině a jejich významu, což konečně je u nových lidí pochopitelné. Je potřebí dát se poučit nebo

do věci vniknout. Nechceme tvrdit, že by příčiny tohoto dosavadního tak malého zdaru reemigrace prýštily odjinud, než ze zdlouhavosti, neplánovitosti, neprozíravosti a neznalosti věci.

Bude možná umístit další krajané?

Nejbliže k reemigraci jsou v této době krajané z Rumunska v počtu asi 8000 lidí, a z Jugoslaviie v počtu asi 60.000 lidí. Bylo už asi před rokem z úředních míst prohlášeno, a to skoro až cynicky, že republika nepotřebuje z reemigrantů nikoho, mimo síly námezdné.

Z oněch tři tisíc našich lidí, kteří se právě vrátili z Rumunska, je podle komplexu krajanů tamějšího jistě velká část takových, kteří mohou vejíti do poměru námezdního. Ale většina rumunských krajanů, kteří stále čekají na možnost návratu, jsou sedláci, třeba málo majetní a z půdy méně úrodné.

Ze šedesáti tisíc krajanů jugoslávských je také určitě přes polovinu takových, kteří spoléhají na přiděl půdy u nás. Poměrně značné množství rolnických řemeslníků by chtělo také aspoň malý kus půdy. Třetina by se jistě spokojila s námezdním poměrem.

Jsmo-li ve svém výpočtu pokud možno nejstřízlivější, bude potřebí půdy asi pro 50.000 krajanů, čili pro 10.000 rodin, máme-li na mysli krajané jen z Rumunska a Jugoslaviie. Národní pozemkový fond oznamuje, že dosud je neosídleno 4800 usedlostí ve výměře asi 40.000 ha. Před třemi měsíci se uváděla cifra 200.000 ha.

Máme-li pro ně půdu? Je jisto, že bylo a je v pohraničí neobděláné půdy ještě dost. My, kteří jsme takřka nikdy nevidali úhory ve své zemi, podivovali jsme se ještě i letos, proč kusy půdy nebyly obdělány. A v pohorském a horském pohraničí by mohlo žít jistě několik desítek tisíc lidí, zvláště takových, kteří už na podhoří byli a za těžkých podmínek rolnických si přivydělávali dřevařstvím. Zakládají se tam už pastvinářská družstva, snad z důvodu, že tyto kraje nebudou normálně obdělány lesními sedláky, což nemusí být existence příliš těžká. A naši krajané, hlavně z Rumunska, dovedou napnout své síly. Pastvinářským družstvům bylo přiděleno, podle zprávy ministerstva zemědělství (10. října 1947), 136.000 ha. Jistě by se mohlo užít této půdy pro krajané z hor.

Chceme míti pro krajané půdu a místa? To je otázka, která se nám vtírá už od konce války. Každý rádně česky, národně i lidově myslící člověk by považoval tuto otázku za zbytečnou a přímo provokativní. A přece ji musíme položit: Mnohdy se reemigrace jeví tak, jako by se někdo bál, že tyto naši lidé, dlouho od nás nuceně odloučení, se nehodí už do našeho myšlení a že nezapadnou rádně do našeho života.

Je přirozeno, že jsme se vzájemně poněkud oddálili. Nebyli bychom lidmi, kdyby tomu tak nebylo. Oddahuje se druhá generace od první, třetí od druhé, a přece spolu dobře žijí. Krajané někteří žili až deset generací mimo nás, ale setrvali při češtví. Musíme se s nimi sžiti a oni s námi.

Je to příkaz ideový a příkaz krve. A co povinnost státní? Hustota našeho obyvatelstva je 95 obyvatelů na 1 km², čili taková, jaká byla r. 1901. Při dobré organizaci a hlavně při dobré vůli bychom mohli k nám přestěhovat ještě nejméně 100.000 našich lidí z Evropy. A jsou to lidé většinou zdatní, pracovití, po každé stránce odolní — děti se nebojíjí.

Pečujeme-li o porodnost a děti, je to práce pro národ základně důležitá. Péče o krajané, jejich reemigraci a rádné usazení — stůj co stůj — je při této nvnější, pro nás nečekaně šťastné chvíli důležitá stejně. Přesídlením největšího počtu krajanů se číselně a vnitřně posílíme hned.

Zatím jsme se rádně neosvědčili v konání této své povinnosti.

Jan Pet

Jedno potřebné v pohraničí

Mnoho bylo psáno o pohraničí. Také, aby tam byly vytčeny vady, jichž, přirozeně, jako v každém osidlovacím území, je tam více než v územích dříve osídlených. Tím spíše, že je to po válce tak demoralisující, jako byla válka a okupace poslední. A mnohé bylo psáno i tak, jako by Češi z t. zv. vnitrozemí a tam zůstávši objevovali, že pohraničí osídlil jiný národ než ten, který ve vnitrozemí zůstá.

Kritika byla jistě oprávněná a právě zásluhou její se v pohraničí mnohé zlepšilo. Ten, kdo v něm má často co dělat, to pozná lépe než »sváteční« návštěvník. Není však oprávněná do té míry, aby obyvatelstvo pohraničí bylo z národa vylučováno, nebo aby byla vylučována jeho část. Není a nesmí být k tomu důvodem ani jeho politická příslušnost, ani minulost toho nebo onoho jedince, ani jeho ne snad plně vyhovující schopnosti pracovní.

Pracují již delší čas v pohraničí, v zemědělství, střídavě s končinami vnitrozemskými. Měsíc co měsíc navštívím desítky obcí, mluvím se sty a sty lidmi, vidím pole a zemědělskou práci na tisících hektarů, prohlížím a vidím sta hospodářství a domácnosti. A sbírám nejrůznější zkušenosti. Především tu, že proti loňsku se tu jeví znatelný pokrok: v obdělání polí, ve vedení hospodářství a domácnosti, v uklidnění, ani ne tak politickém, jako majetkovém. Definitivní přidělení majetků a co nejrychlejší jejich definitivní zaknihování je první podmínkou úplné pacifikace tohoto do nedávna rozbořeného území a nejdůležitější pákou pro péči, kterou většina osídlenů svému nově nabytému a jimi už dnes milovanému majetku od té chvíle bude věnovati. Či není právě ona důslednost, s jakou se mají nová domovní čísla, nejsou přísní psi strážcové statků dost jasnými důkazy lásky k majetku, který se začasť ocitl v rukách bývalých bezzemků?

Člověk není stroj (třebaže se o něm leckdy tak soudí). Přesto více méně o pokročilosti, jak životní, tak odborné zemědělské platí o něm — ovšem s četnými výjimkami — v pohraničí jedno pravidlo: ti, kdož již dříve, než »si zabrali«, alespoň nějakou, byť sebemenší výměru, půdu vlastnili a na ní hospodařili, hospodaří většinou dobře; při tom se podle zdatnosti hospodářovy často poznají i kraje, odkud osídlenec pochází, velmi dobří bývají na prv. Jihočeši, zvyklí na tuhý zápas s přírodou. Jim se vyrovnají nebo skoro vyrovnají bývalí zemědělní dělníci a jejich rodiny, zvláště pokud to byli specialisté (zelnářští, ovocnářští, chmelařští, vinařští, dobytkařští a pod.). Dosud poměrně nejslabšími zemědělci, majícími i nejvlastnější poměr k půdě a hospodářství, bývají — ale i tu jsou četné výjimky v kladném směru — ti, kteří před tím, než osídlili, neměli majetek ani zemědělský ani jiný, byli namnoze živi den ze dne a vši možnou prací, jenom ne zemědělskou. Někdy to byli vyvrženci — doufáme, že to pozorujeme sice pozdě, ne však příliš pozdě — nejen ze slušného standardu životního: žili spíše v propasti bídy a podlidské úrovně. Je možno se divit, že tyto lidé sotva chápají, že i v nových poměrech, do nichž přišli (a k tomu, tak jako u ostatních, bylo zapotřebí nejen kus dobrodružnosti, ale také obětavosti k osídlení území, které jsme museli osídlit), platí stará pravda, že jen odříkáním a prací, duševní i tělesnou, se dají vytvořiti nové a trvalé hodnoty? Je možno se divit, že tyto lidé na své stravě nešetří tak, jako selka ve vnitrozemí, aby za úspory mohla zvelebit hospodářství: by tak i reálně (zaplacením splátky na přejímací poplatky), nejen ideálně (přidělem a zaknihováním) získali hospodářství do svého držení?

Část posledních a malá část předposledních osídlenců, žijící ve změněných a nesporně lepších sociálních pomě-

rech, někdy toto zlepšení ani na venek ani vnitřně neprojevuje. Ba, někdy se zdá, jako by o to ani nestála: v tak špatném stavu jsou jejich domácnosti, tak zanedbána jejich hospodářství, tak chudý jejich kulturní život: povinně odbíraný výtisk jejich stranického časopisu tam leží, ale není ani rozložen ani čten. I kina jsou málo navštěvována. A do nedávna — ale to už se zlepšilo — nebyla ani ve městech návštěva divadel a koncertů alespoň trochu uspokojivá. Pilo se, teď se pije tíže — není alkoholu. Ale nezni tu dost výstižné slovo osídlenec: »Co máme dělat, stejně nic nemáme a nevíme, budeme-li mít.« Nevěřím, že by odstranění majetkové nejistoty bylo samospasitelným receptem. Ale pomohlo by jistě a mnoho.

A pak vidíš, že tu je část národa českého, naši vlastní pokrevní bratři a sestry, kteří něčí vinou nebyli a leckdy dosud nejsou rovnocennou jeho složkou. A vidíš, že je to část nemalá.

Nad nimi se nesmí lámat hůl. Tady je třeba co nejrychleji zjednat nápravu. Učinit je rovnocennými — nebudou to ani alkoholici ani debilní, s nimiž by to šlo, ale nemylně se, těch je malá menšina. Všichni ostatní jsou dobří lidé, dobří Čechové, a ne svojí vinou se do této situace dostali (do situace svízelné pro ně i pro ostatní, poněvadž také na nich závisí část výživy a prosperity celého národa). Či vinou: nemůže o tom být pochyb, že vinou liberalistického režimu. Jsem přesvědčen, že první republika si nebezpečí odloupení části národa byla vědoma a hleděla mu zabránit, sociálními reformami, vzděláním lidí. Ale nestačila na to: liberalismus se chtěl nechtě na ruku nejschopnějším, chtěl nechtě utlačovat a drtil nejslabší, ať duchovně nebo hmotně. Ne svojí vinou se tyto lidé, tyto Češi dostali do této situace. Jen svým úsilím se nemohou z ní dostat. A je povinností všech, kteří to s Československem myslí dobře, aby jim pomohli.

Jistě se tak stane sociálními výhodami (člověk si sice váží více »vydřeného« krejcaru než nalezené tisícovky). Ale tu jde o lidi, jimž se pomoci musí. To se i vyplatí: práce s inteligentními lidmi, ať v rodině, závodě, úřadě nebo ve státě, jde lépe a více prospívá všem.

Velmi k tomu může přispět co nejlepší výchova, výchova dětí, tamních budoucích hospodářů. Nikdy nebyla úloha učitelů — od dob probuzeneckých — větší a čestnější, než dnes: vrátí národu tisíce rovnocenných občanů.

To je však úloha pro generace, pro desítky let (podle pesimistů), pro pětiletku až desetiletku (podle optimistů). Ale my potřebujeme řešení co nejrychlejšího. Opojení mechanisací, nedomnívejme se, že jsou to jen strojní stanice (někdy nešťasně odebírající i společně používané stroje do strojních stanic), že je to jen zorání pozemků a jejich zasetí, které by celou věc rázem vyřešilo. Právě u těch, kteří dnes na půdě v pohraničí hospodaří a ještě po řadu let budou hospodařit, je začasť třeba jiných metod, když u nás, individualistů, metoda kolchozů a tuhé kázně zklamala. Je třeba vzbudit, žít a pěstovat lásku k nabyté půdě, pocit odpovědnosti vůči její plodnosti a významu pro celý národ, vzorem by mohli být navrátilci na Sedičansko, Neveklovsko, Benešovsko, kteří pustiny po esesácích vzdělali v rekordní době dřinou, obětmi na zdraví, životech i majetku, v zemi opět kulturní. A je nezbytně třeba neustále silnit vlastní odpovědnost každého jedince a zlepšovat jeho odborné vzdělání i lidskou pokročilost. Práce nemalá, ale u drtivé většiny jistě vědná. Práce, vyžadující specialistů, každodenního styku, odborných znalostí člověka. Práce pro školsky vzdělané inteligenty. Spravedlivá, poněvadž ti, kdož se neosvědčí v jednom oboru, jistě se osvědčí v jiném.

V pohraničí je dnes mnoho dobré vůle: i má být podchycena k skutečnému tvoření nových hodnot. Tady je

příležitost vytvořit je územně, hmotně pro každého jednotlivce i pro celý stát, i duchovně. Již dnes se tak děje, ale jen z části a v míře dosud neuspokojivé.

Dr M.

Hříchy, předpisy a krise

Čtenář úvahy »Lid pomůže soudnictví« namítl: »Bylo by tedy pro soudy nejpohodlnější, kdyby se lidé vůbec nedopouštěli ani trestných činů, ani jiných nesprávností.«

Kdyby se to mohlo splnit, nastal by ve světě věk andělský, chcete-li ráj na zemi, protože by si lidé důvěřovali, i kdyby se třeba zvláště nemilovali, a byli by k sobě navzájem právi. Soudy, policie a jiné podobné trestající úřady by se ocitly v krizi věčné nezaměstnanosti, v jediné krizi, zaviněnou lidskou dokonalostí.

Než taková pozeňaná krise se sotva kdy dostaví, naopak se ztěžší vyhneme jiným krisím, které, skoro jako všechny předešlé, co jich tu bylo, hospodářské a politické, jsou a budou převážně jen nevyhnutelnými důsledky vlastností lidí, prýstících z odvěké a násilné touhy přisvojovat si více práv, více moci, více prostoru, jmění či zásluh, než každému patří.

S těmito chybami lidí se ruku v ruce zrodily předpisy a nařízení, patřící k chybám jako rub k lici. Hojnost předpisů neprokazuje existenci tvora vyššího a dokonalejšího, jak si mnohdy myslíme, ani není znakem toho, že si tento vyšší tvor vytvořil dokonalejší formu životního společenství, nýbrž předpisy a nařízení jsou jen viditelným znamením člověka pro poklesek z ráje vyhnaného, jsou věčnou hrozbou, kterou si člověk upletl a věčně za sebou táhne, protože už jednou pochybil a je nakloněn chybovat opět. Člověk chybující musel tedy mít vždy zákony, nařízení, dekrety, předpisy, výměry, výnosy, pokyny, vyhlášky atd., aby mu napověděly, jak se má chovat ke svým spoluobčanům, když už jeho svědomí a mravní citění jako přirozené zábrany selhaly a neřekly mu včas samy, co bylo řádné a spravedlivé. A musíme si upřímně doznat, že si člověk vždycky nakládá úctyhodnou dávkou příkazů a nařízení všeho druhu.

Bylo však vždy i hodno obdivu, nikoliv i chvály, jak se tento člověk svým zákonům zároveň bránil, kolik vtípných i méně vtípných nápadů a postranních cestíček si vynalézavě vymýšlel, kolik usilí i násilí při každé příležitosti nového předpisu či reformy vynaložil na to, aby zdárně prosadil osobně prospěšné heslo: Proč by to muselo postihnout mne, když to může stejně dobře postihnout jen mého spoluobčana.

Jak jsem už řekl, mravní úroveň jinak chybující lidské společnosti nelze ocenit podle množství předpisů, nýbrž spíše již podle mravní náplně zákonů, které si tato společnost dala, a jistě a hlavně podle vůle a dobrovolné snahy, s níž se člověk takovým zákonům bezelstně podrobuje, t. j. jak vážně a spravedlivě zachovává platný právní řád, o němž sám rozhodl.

A bohužel se nezdá, že by člověk přítomné doby to myslel upřímněji a bezelstněji s podrobováním se platnému právnímu řádu, že by byl ochoten vzdát se osvědčeného, tradičního již zápolení s předpisy, pokud mu nehoví, pokud je pocituje jako nepřijemnou povinnost. Škoda, i když je nesmyslné počítat s člověkem zcela poctivým a nesobeckým, velmi by nám to prospělo ve

všem, co podnikáme, kdybychom mohli počítat s člověkem poctivějším a méně sobeckým, než je dnes.

Nezastávám se bez výhrady ani předpisů, nebývají vždycky dokonalé a nedaří se jim ani vždycky být spravedlivé

Bylo vymyšleno mnoho národohospodářských plánů, jež měly být základem blahobytu. Bylo hlášáno a přijato mnoho učení, která chtěla prospět člověku. Bylo vydáno mnoho zákonů, před nimiž jsme měli být všichni rovni. Některé byly dobré, jiné špatné, některé měly úspěch, jiné nikoliv a nelze ani přitom vždy říci, že byly dobré ty, co měly úspěch, a že neúspěch byl následek toho, že nebylo dobré učení. Všecko učení, vyznání, theorie a zákony musely však ztroskotat v beznaději tím okamžikem, jakmile se jen pokusily buď již v původní myšlence, či nesprávným uchopením a prováděním myšlenky dobré a spravedlivé sloužit pouze některým lidem a ne zcela rovně i ostatním. Všecky tyto myšlenky se nevyhnutelně musely proměnit v bezpráví na jednotlivcích, na skupinách lidí, stavech, národech a státech, začali-li je zneužívat jednotlivci, skupiny lidí, stavy, národy či státy jen ve svém jménu, jen pro sebe proti druhým nebo bez ohledu na ně. Porušení takové rovnováhy nesneslo trvale rozdělení zádných statků, ať hmotných, ať duchových. Nastala krise ohrožených a z ní krise všeobecná.

Byly těžké krise vyvolané živelnými pohromami. Ty však nebyly ani ty nejhorší, ani trvalé. Nejtěžší a nejtrvalejší vzešly vždy právě z mravních poruch, z velkého sobectví a z bezohlednosti jedinců a jejich vyšších jednotek k druhým, tím, že jsme se nedovedli postavit všichni do jedné řady, všichni podle svých sil stejně táhnout, všichni stejně snášet, že jsme museli mít každý alespoň nějakou tu výhodu, nějakou výjimku, přednost či úlevu, že jsme museli dostat vždycky nějaký větší kus ode všeho dobrého, než dostali druzí. Takové krise bylo těžko překonat, protože bylo lze těžko odstranit příčiny, které jim daly vzniknout.

Trvá-li tedy krise příliš dlouho, znamená to obvykle, že něco děláme dobře, alespoň ne všichni dobře. V takovém případě nemluvme o válce, o povodni, ohních či neúrodě, ani se nepovzbuzujeme chválou, ale jen vírou, vírou na pravdě vybudovanou, a tam, kde to skřípe a nejede, důkladně to namažeme.

život a instituce

Dr Juraj Šujan

L'udové súdnictvo na Slovensku sa skončilo ...

(Dokončení.)

Výsledky okresných ľudových súdov

Čo sa týka okresných ľudových súdov, nemáme ešte po ruke konečnú štatistiku o výsledkoch ich pôsobenia. Tu disponujeme zatiaľ iba štatistikou ke dňu 31. októbra 1947. No, v hlavných smeroch nášho skúmania podstatných zmien už do konca r. 1947 nebolo a okrem toho si vieme túto štatistiku doplniť všeobecnou znalosťou činnosti okresných ľudových súdov za posledné dva mesiace.

Do pôsobnosti okresných ľudových súdov podľa § 22 retr. nar. SNR, spadajú všetky trestné činy podľa tohoto nariadenia okrem tých, ktoré sú výlučne prikázané oboru pôsobnosti Národného súdu. Do 31. októbra 1947 sa následkom toho dostalo pred OL'S úhrnom 19.564 osôb, z ktorých bolo odsúdených len 7.603, t. j. 38%. To je proti 88% odsúdených pred Národným súdom percento nepomerne nízke. Oslobodených OL'S bolo 12.078, t. j. 47%. Aj to je proti 12% oslobodených pred Národným súdom až zarážajúci nepomer.

A ešte horšie je to s výsledkami OL'S, keď berieme do úvahy spôsob vybavenia vecí u obžalobcov. Úrad obžaloby pri Národnom súde ani jednu vec nevybavil odpretím stíhania. No, obžalobcovia OL'S odopreli stíhanie z napadnutých 33.262 prípadoch až v 18.628 prípadoch, t. j. 56%.

V pomere k Národnému súdu je však lepší výsledok OL'S, čo sa týka množstva vybavenia vecí. Počíta sa s tým, že u OL'S bude neskončených iba 400—500 vecí. Toto budú teda len asi 2% proti 40% nevybavených vecí u Národného súdu. No povedali sme už, že percentuálne sa pomer vecí nevybavených k vybaveným u Národného súdu vyjadriť vôbec nedá, čo sa o veciach u OL'S zase povedať dá. Naproti tomu však oproti obžalobcom pri Národnom súde, kde je na 100% všetko vybavené, zostane nevybavených u obžalobcov pri OL'S tiež asi 400—500 prípadov, teda približne tiež asi 2%.

Je len samozrejme, že výška trestov u OL'S bola v pomere k výške trestov u Národného súdu o mnoho nižšia. Čo sa týka poprav na odsúdených pred Národným súdom, bola vykonaná poprava v 11 prípadoch, kdežto na OL'S dohromady bolo len 14 poprav. Na tomto mieste poznamenávam, že veľmi rušivo pôsobila na činnosť okresných ľudových súdov politika poverenictva spravodlnosti, prevádzaná skoro ľubovoľným prerušovaním trestov na slobode. To najviac podlamovalo morálku nášho ľudového súdnictva. Priam frapovalo takého súdca, keď stretol na slobode voľne sa pohybujúceho človeka, ktorého pred mesiacom odsúdil na dlhoročný trest na slobode.

Spôsob vybavenia vecí obžalobcami OL'S a mimoriadne vysoké percento oslobodených OL'S zaráža nielen v pomere k Národnému súdu, ale aj v pomere k riadnemu trestnému súdnictvu. Bol by to považlivý zjav trestného súdnictva, keby ono vykazovalo takéto výsledky. Čiastočne sa to dá vysvetliť paušálnym podávaním trestných oznámení, často iba z pomsty a bez právneho podkladu. Ale nedá sa to ospravedlniť takto v toľkých prípadoch, v kol'kých bolo odopreté trestné stíhanie obžalobcami OL'S, alebo vyneseny oslobodzujúci rozsudok. A tak vidíme, že nie bez príčiny odbojové složky kritizovali postup OL'S.

Spomeniem tu len dva markantné prípady odopretia stíhania obžalobcami OL'S. Je to prípad Kleinertov v Trebišove a dr. Galvána v Bratislave. Na tieto dva prípady sme prišli len náhodou na úrade obžaloby pri Národnom súde pri príprave obžalob na iné osoby. Kleinert — ten najväčší sadista, nakazený nacistickým jedom — ten Klemert, ktorého zvrhlé kúsky vypalovania ukrajinských dedín a hromadného vraždenia ukrajinského obyvateľstva v súvislosti so súdením Čatloše a Turanca, otriasly dušou celého národa, ten Kleinert, ktorého Národný súd odsúdil na hanebnú smrť povrazom, tento neslýchaný zvrhlík bol obžalobcom OL'S v Trebišove, vybavený takým spôsobom, že bolo odopreté jeho stíhanie pre nedostatok dôkazov, hoci dôkazy boli, no obžalobcu ich korupčne potlačil. Práve tak bola obžalobcom OL'S v Bratislave vybavená aj vec dr. Stanislava Galvána, výcvikového veliteľa AHG a pripravovateľa 14. marca v spolupráci s dr. Kirschbaumom, dr. Jozefom Tisom a dr. Ferd. Ďurčanským. Galvánek sa po 14. marci 1939 v rozhlase i v časopise Gardista sám

chválil, ako hrdinsky si on počínal pri likvidovaní t. zv. »puču pražskej vlády« z 10. marca 1939 tým, že odzbrojoval četníkov, vniknúcich do Svoradova, a tým, že zabezpečoval a sprostredkoval spojenie AHG s Ďurčanským uprchnuvším do Viedne, a že prevádzal demonštratívne pochody AHG po uliciach Bratislavy, za čo bol potom odmenený arizáciou obchodu vínom a predsa obžalobca OL'S na ňom viny nenašiel. Už okolnosť, že táto trestná záležitosť bola pre svoj význam predsedníctvom SNR naskoršie na podnet obžalobca NS prikázaná do pôsobnosti Národného súdu, dostatočne poukazuje na to, ako násilne musely byť potlačené dôkazy, aby sa mohlo usnesenie o odmietnutí stíhania aspoň ako tak odôvodniť. Tak v prípade Kleinertovom ako i v Galváňkovom bolo zahájené trestné pokračovanie proti obžalobcom OL'S pre zneužitie úradnej moci. A preto je iste oprávnená naša otázka, kol'ko takýchto korupčných prípadov sa na OL'S postávalo? Takáto otázka sa nám vnucuje na jazyk, keď máme pred sebou tieto dva strašné prípady a vysoké percento zastavených vecí. Na túto otázku by sme dostali odpoveď, keby sa urobila revízia spisov na OL'S. Niektoré OL'S by mohli byť pritom pominuté, lebo si priam prikladne, opravdu po súdovsky počínaly pri vybavovaní svojej agendy. Taký bol na pr. OL'S v Banskej Bystrici, vo Zvolene a ešte na niekoľkých okresných ľudových súdoch.

Čo sa týka pomeru výšky trestov, uložených odsúdeným na okresných ľudových súdoch, platí to isté čo sme povedali o rozsudkách Národného súdu. Aj tu sa javí veľký nepomer. Spôsobila to menovite tá okolnosť, že v ľudovom súdnictve nebolo riadnej odvolacej inštancie, ktorá by bola jednotne judikovala.

Takáto je teda bilancia nášho ľudového súdnictva. Je to bilancia diela neskončeného a nedokonalého. Toto dielo nemohlo byť ani úplnejšie ani dokonalejšie než sú všeobecne naše politické pomery pro oslobodení. Nesie ono pečať našich nekonsolidovaných pomerov a našich detských chorôb, ktoré sa prejavujú najmä v nedostatku národnej a štátnej povznesenosti nad momentálne, osobné a stranické záujmy. Tak sa zdá, akoby sme si neboli ani dosť dobre uvedomili význam ľudového súdnictva pre konsolidovanie nášho politicky ešte predsa len nevyvretého a ťažko chorého národa, ktorý v dôsledku dlhodobej neslobody bol za Hitlerovej agresie doprevratovými Maďarmi a Maďaronmi a nezodpovednými individuami strhnutý do kolaborácie s Hitlerom. Lebo ako si vysvetliť na pr. celkom apatický postoj poverenictva informácií k činnosti ľudového súdnictva? Čomu viac a čomu vôbec sa malo venovať toto poverenictvo po dobu trvania ľudového súdnictva, ako výsledkom ťažkej a námahavej práce ľudových súdov a Národného súdu? A tak iste to bolo aj s časopisectvom na Slovensku. Vyzeralo to tak, ako by si poverenictvo informácií a redakcie jednotlivých časopisov boli priam vyvolili taktiku strkania hlavy do piesku. Ba sme mohli pozorovať v niektorých časopisoch, že väčšiu pozornosť a záujem venujú obrane obžalovaných než obžalobe a rozsudkom, ako by tým byly chcely lahodiť tej časti našej verejnosti, ktorá obžalovaným nadížala. Objektívne referovanie v našich časopisoch naprosto sme postrádali, referovanie, ktoré by bolo poskytlo pravý a neskreslený obraz pojednávania.

Slovom neboli sme my Slováci v tejto celonárodnej a celoštátnej záležitosti na výške doby. A preto sa náš národ díval a díva na ľudové súdnictvo ako na najväčšie zlo, ktoré nás postihlo po druhej svetovej válke. Buď preto, treba teraz dodatočne pravdivo národu podať pravý a správny obraz o snahách, plánoch, činnosti vedúcich činiteľov bývalej ľudovej strany a charakteristiku ich osobností, aby národ chápal, v čom ako bol zavedený a ako sa mohla stať tá neslýchaná vec, že my jediní zo Slovanov sme bojovali proti bratrom Po-

liakom, Rusom Ukrajincom, Bielorusom. Ako sa mohlo stať to, že sme sa ocitli v jednom tábore s hitlerovským Nemeckom proti celému svetu. Len takto náš národ pochopí potom aj to, prečo sme súdili a odsúdili Tisu a jeho spolupracovníkov. Len takto pochopí význam a zmysel ľudového súdnicťa. Pochopí, že toto súdnicťvo nebolo ničím iným, ako iba jedna časť celosvetového poválečného trestného súdnicťa s charakterom medzinárodným. Len tak sa bude radovať náš národ spolu s ostatnými s výsledkom druhej svetovej války a tešiť sa bude i tomu, že ľudstvo dospelo už vo vývoji trestného práva tak ďaleko, že uznalo za správne a potrebné trestať tých, ktorí úmyselne alebo nedbalosťou, činom, slovom alebo akokoľvek inak i opomenutím prispeli k druhej svetovej vojne, túto viedli alebo ju schvaľovali, propagovali a národ svoj i celý svet tak do nešťastia doniesli, v tomto nešťastí ho udržovali a toto nešťastie predlžovali ešte aj vtedy, keď už videli, že válečné šťastie Hitlera opustilo a že ďalšie vedenie války je pustým pustošením sveta a ničením ľudských životov. Dokiaľ náš národ takto vec nechápe, verí skorej obrane delikventov, ktorí hovorili: »Keby válku bol vyhral Hitler, nikto by nás nebol žaloval, nikto súdil; my sme súdení len preto, lebo sme premožení; vaše právo je iba právo sily, moci, právo víťaza. A teda pominuteľné a v základe nespravodlivé.« Národ musíme presvedčiť o tom, že je to veľký omyl takto uvažovať, že je to aspoň taký omyl, ako bol omyl vsadiť na Hitlerovu kartu v nádeji, že je to karta pravá, a že takéto úvahy nie sú ničím iným, ako púhym ukájením svedomia všetkých válečných zločincov a ich pomocníkov.

Národ náš musíme presvedčiť o tom, že to nebola moc a sila víťazstva, ktorá zplodila myšlienku trestania pôvodcov druhej svetovej války a ich pomocníkov, ale to bolo rozbuřené svedomie všetkých národov sveta (i tých národov, ktoré válku nevedly), proti agresii Hitlera, počnúc od Mníchova a pokračujúc v násilnom odtrhnutí Slovenska od republiky a okupovaním Čiech a Moravy, nenadálym útokom na Poľsko, vpádom do neutrálnych zemí na západe a na severe a končiac beštiálnym ťažením proti SSSR. Pápež Pius XII. dal tiež výraz tomuto pobuřenému svedomiu celého sveta a prejavil tiež rúhlas s potrestaním válečných zločincov. Keď zástupca Vatikánu pri slovenskej vláde dr. Burzio r. 1945 odchádzal z Bratislavy, povedal univ. prof. dr. Zlatošovi: »Tisu čakajú ťažké časy, dopustil sa mnoho chýb.« Dekanovi Pozdechovi zase povedal: »Ti všetci vsadili na jednu kartu, a tá karta bola falošná.« Akože mohl národ pochodiť s falošným hráčom Hitlerom? A ako museli pochodiť tí, ktorí náš národ priviedli k tejto falošnej hre?

Myšlienka potrestania pôvodcov války a ich pomocníkov je veľmi stará a vyviera z hlbokého mravného presvedčenia národov, že treba trestať nielen drobných zločincov, ktorí sa dopustia krádeže, lúpeže, vraždy, podvodov atď., ale aj tých, ktorí takéto hromadné trestné činy kryjú slovom »válna«. Už dávnejšie, čím ďalej tým viac sa v ľudstve udomácnoval názor, že tak ako páchanie individuálnych trestných činov zamedzujeme trestaním páchatel'ov a ich zneškodnením, aj novej válke môžeme zabrániť len tak, keď útočníkov a ich pomocníkov postavíme k zodpovednosti, a budeme ich súdiť pre ich skutky a opominutia. Z tejto myšlienky sa zrodila v r. 1943 moskevská dohoda o trestaní válečných zločincov, a v r. 1945 londýnska charta, z ktorej sa odvodzujú aj naše retribučné nariadenia, podľa ktorých sme súdili našich tisovcov. Ako každá novota má svojich fanatických zastáncov a ešte fanatickejších odporcov, tak je to aj s novotou trestania válečných zločincov a tisovcov. Menovite sami delikventi a ich duchovní a ideoví priatelia budú asi natrvalo patriť medzi týchto odporcov. Tých je všade, i v úradoch i na univ. katedrách i inde na školách, ba i v poli-

tike viac než dost. Preto je len pochopiteľné, že naše ľudové súdnicťvo sa netešilo ich oblúbe. A je len samozrejmé, že títo odporcovia ľudového súdnicťa sa budú i naďalej všemožne snažiť ubíjať, zatlačať, diskreditovať myšlienku poválečného ľudového súdnicťa všelijakým spôsobom, najmä však aj perom, keď im to bude dovolené. No budúcnosť patrí moderným svetovým myšlienkam trestného práva o trestaní pôvodcov útočnej války a ich pomocníkov, lebo tieto myšlienky sa zrodily z mravného vedomia a presvedčenia národov o potrebnosti stíhania týchto zločincov, čo je dôkazom toho, že kŕvia v samom prirodzenom práve.

otázky a odpovedi

Práva zahraničných studentů

I.

Redakci časopisu Dnesek!

Ve 4. čísle časopisu »Nová škola« píše J. Paur:

»Volby do fakultních spolků máme šťastně nešťastně za sebou. Šťastně proto, že celkem byly klidnější než loni, a že se dařilo ve většině prosadit demokratickou zásadu poměrného zastoupení, nešťastně proto, že se trapná otázka práv cizích studentů ve fakultních spolicích proměnila v politickou demonstraci. Studuje-li Čechoslovák v Anglii, je řádným členem studentského spolku, studuje-li Polák nebo Jihoslován na nejstarší slovanské universitě, nesmí spolurozhodovat o studentských věcech.«

Prosím, můžete svým čtenářům podat informaci o právech našich studentů na cizích universitách? V tomto případě:

Mají naši studenti v Anglii volební hlasovací právo v universitních spolicích?

Mají volební hlasovací právo v Jugoslavii, v Polsku a Sovětském svazu?

Metoděj Horák

II.

V poslední době se často dostávají do popředí zájmů širší veřejnosti a dokonce i nejvyšších úředních míst některé problémy našich vysokoškolskáku, jež se dříve pravidelně objevovaly na studentských schůzích. Je přirozené, že studentsťvo nikomu neupírá právo posuzovat jeho problémy, i když se snaží mnohdy přispět k vyjasnění otázek ne právě nejlépe informovaní lidé.

Snad nejvíce se dnes mluví o potížích, se kterými se setkávají studenti ze zahraničí při svém členství v našich fakultních spolicích. Oč vlastně jde? Na valných schůzích několika studentských spolků v Čechách nebylo dovoleno studentům jiné než československé příslušnosti hlasováním rozhodnout o nových představitelích spolku. Nestalo se tak všude, pouze asi v sedmi spolicích, jejichž stanov y většinou již před válkou připouštěly za řádného člena pouze vysokoškolskáka československé státní příslušnosti, a kde tento bod byl převzat i do poválečných stanov. Jsou pouze dva české vysokoškolské spolky, nepřehlížíme-li k nově utvořeným, které odebraly zahraničním studentům hlasovací právo, avšak získané teprve po revoluci. Ve většině případů nejde tedy o odnímání práv zahraničních studentů, nýbrž jde teprve o jeho přiznání. Rovněž Svaz vysokoškolského studentsťva v Praze má v par. 1 a) svých stanov odstavec: »Svaz vysokoškolského studentsťva v Praze je jednotnou a vůči akademickým a jiným úřadům jedinou organizací českého vysokoškolského studentsťva, sdružující všechny fakultní, krajské, kolejni nebo zájmové organizace posluchačů vysokých škol v Čechách a škol jim na roveň postavených bez rozdílu politického a náboženského přesvědčení.« Tento odstavec všem opět není něčím novým, nýbrž byl převzat již ze stanov starých (1920), a to v době, kdy politické rozvrstvení studentsťva bylo podstatně jiné, než nyní.

Zástupci spolků, kteří odmítají poskytnout členství cizincům, hájí své stanovisko tím, že při volbách jsou sestavovány kandidátky politických stran, tedy je to záležitost převážně politická, a že student ze zahraničí nemůže být dost dobře informován o našich vnitropolitických otázkách (na př. posice

vysokoškolákov ve SCM). Pripomínajú, že cizinci u nás nemajú podobných práv ani v iných organizáciách, a že sa neúčastní politického života. Z jejich rad vyšiel tiež návrh na zřízení Sboru cizích studentů, jehož zástupci ve výboru a zastupitelstvu Svazu vysokoškolského studentstva by měli všechna práva ostatních volených členů.

V táboře opačném se ponejvíce argumentuje články kulturních dohod mezi slovanskými zeměmi, které zaručují všechna práva slovanským studentům na našich vysokých školách. Dále se vyzvedá Praha jako střed mezinárodního studentského života, zvláště v této době, kdy se uvažuje o zřízení mezinárodní fakulty při Karlově universitě. A hlavně se poukazuje na to, že Čechoslovákům, kteří přicházejí studovat do ciziny, se dostává ve fakultních spolicích všech práv, tedy i aktivního a pasivního volebního práva.

Tento poslední argument však nelze dost dobře uplatňovat. Je pravda, že na většině severoamerických universitách cizí student taková práva má, má je i v Anglii a i ve slovanských státech. Avšak Američan, s nímž jsem mluvil o této otázce, mě upozornil na to, že americké fakultní spolky mají zcela odlišný charakter od našich. To jsou sdružení studentů, která se starají výhradně jen o odborovou práci, skutečně projednávají jen otázky, dotýkající se všech vysokoškoláků bez rozdílu politického přesvědčení nebo národnosti. Je pak přirozené, že také studenti zahraniční mohou rozhodovat ve spolku stejně jako jejich američtí kolegové. A podobná situace je i v ostatních zemích. Nikde není studentský život zpolitizován do té míry, jako u nás, kde se z fakultních spolků při volbách stávají kolbiště politických stran. Tato zpolitizovanost je ovšem na škodu vlastní odborové práci, ale dosud nebyl nalezen prostředek, kterým by se mohl omezit vliv politických stran v organizacích, jež mají být nepolitickými. Ani ustavením studentské Národní fronty, jak navrhli před časem mladí sociální demokrati, by se tento problém jistě nerozřešil, protože v důležitých otázkách by pravděpodobně politické strany opět nenalezly společné základny a docházelo by k bojovnému politickému hlasování ve spolku. A právě v tomto případě je snaha nepřiznat zahraničním studentům hlasovací právo.

M. R.

Ešte tragédia jednej strany

Vážená redakcia!

V očakávaní ďalšej diskusie okolo článku „Tragédia jednej strany“ odložil som svoju odpoveď značke A. M. až do tohto čísla.

Je charakteristické, že moja téma, dotýkajúca sa priamo smyslu bytia miliónovej demokratickej strany, vyvolala iba jedinú odpoveď. Ani zďaleka sa nedomnievam, že som podal neomylnú a vyčerpávajúcu kritiku DS; rád pripúšťam, že môj článok mal slabiny a medzery, no, jednako je ťažko pochopiteľné, že nevyvolal väčší ohlas v smysle kladnom alebo zápornom. Ako si vysvetliť toto mlčanie? Možno ho navodily urazené pocity dotknutých politikov. Som však presvedčený, že vedľa politickej apatie, ktorej podlieha značná časť slovenského národa, bol za spomenutým mlčaním i súhlas s mojou diagnózou.

Replika značky A. M. obsahuje v podstate tieto body:

1. Autor inkriminovaného článku „zabudol pre svoje slovíčkárnenie na základnú problematiku DS“, zaváňa „centralizmom“ a i „keď je článok uverejnený v reči slovenskej, pôsobí to dojemom ešte horším“. Okrem toho sú jeho tvrdenia „demagogické nehoráznosti“ a „nezakladajú sa na pravde“.

2. DS si je vedomá, že treba pre myšlienku demokracie a republiky získať široké katolícké vrstvy. Nápor katolíckej inteligencie však zlyhal („ale len ojedinele prichádzala inteligencia“). Niektorým z nich neboly osoby dr. Lettricha, Ursiného a i. politickými osobnosťami a boli by šli s DS, keby „za ňou stál Msgr Štránek, Msgr Hála, poťažne sám pán prezident, niektorí sa báli odvezenia do neznáma, poťažne komunistického a partizánskeho teroru“.

3. DS sa ničím nepreviniła; dopustila sa iba mocenských chýb: Nemala pripustiť po víťazných voľbách komunistu do čela SP, nemala prenechať poverenie vnútra a školstva cudzím príslušníkom a pod.

4. Všetky obeť priniesla DS iba v tom vedomí, že „s demokraciou stojí a padá i jeho (Slovenska) v ČSR zaistená sloboda a rovnoprávnosť“.

5. Ako presvedčený straník vidí p. A. M. svojich predá-

kov v tomto ružovom svetle: „Vo svojej rodoláske a odvahe zabúdali na osobné nebezpečenstvo a po internej dohode DS s katolíckymi voľcami ustúpili radi do pozadia, lebo po verejných politických funkciách túži azda len ten, kto ich ešte nezastával, kto v aktívnej politike vidí cieľ svojho života“.

Ja som v svojom článku postavil tieto tézy, ktoré na tomto mieste ešte doplním a rozvediem:

1. DS sa dopustila chybné politiky personálnej. Pán A. M. pojal vec zo stanoviska katolícko-evanjelickeho antagonizmu. Pripísal evanjelikom významnejšiu úlohu v oslobodzovacom boji. Možno je to pravda, ale i toto tvrdenie by bolo treba dokázať. Že cirkev protestantská mala k ČSR bližšie ako hierarchia katolícka, to je ovšem fakt, ktorý nepopieram, i keď výnimiek bolo na oboch stranách dost. Ja však katolicizmus, reprezentovaný klérom, nestotožňujem s katolikmi. DS tak učinila a výber svojich katolíckych reprezentantov prenechala kléru. To bola zásada osudná. DS nemala a v záujme slovenskej demokracie nesmela robiť pakt s katolicizmom: otázku katolícky mala pojať iba ako otázku kresťanského listu a nič viac. Že katolíkov tohto typu nebolo na Slovensku dost, je predsudok mnohých protestantov. Vedenie DS muselo tak blízky vývin predpokladať a predvídať. Viem, že kritika ex post je ľahká, ale domnievam sa, že skúsení politikovia i bez veľkého daru predvídavosti museli včas poznať, že výber vodcov strany sa nemôže obmedzovať na Martín, poťažne Turiec, že nemôže byť nátrvalo politicky únosné organizovať hierarchiu strany podľa kľúča príbuzenského, úzko lokálneho a konfesijného, podľa známostí, stykov a rodiňných tradícií. Nechcem sa tu dotýkať osobných vecí a predpokladám, že p. A. M., pokiaľ o tom nevie, si bude môcť overiť, aké procento predákov strany pred jej aprílovou rekonštrukciou vďačilo za svoje pozície v politike, hospodárstve a inde platnosti onoho kľúča. Osobný moment, ktorým som vytkol DS, má svoje hlboké korene v boji o moc medzi odbojovými skupinami, o ktorom sa slovenská verejnosť v príhodnom čase dozvie viac. Zatiaľ len toľko, že vedenie DS predstavuje v podstate jednu odbojovú skupinu z viacerých, ktorých zásluhy v oslob. boji nie sú v žiadnom pomere k ich dnešnému politickému vplyvu. Ako sa to stalo, že ódium ľudáctva nepostihlo i národnárov, to vysvetlí až podrobná história druhého odboja. A vysvetlí tiež mnoho zo záhad metamorfózy demokracie na Slovensku a jej krivolakých osudov.

2. Po ideovej stránke nepodala DS žiadnu koncepciu demokratickej teorie a praxe; čo priniesla, bol iba na demokraciu a ČSR prifarbený nacionalizmus, konfesionalizmus, konzervatizmus, akási modernejšia obmena hesla „Za boha, za národ“. Nevedela podať otázku slovenskú ako otázku sociálnu, administratívnu, čo je v ČSR jediná možnosť, ale uohýbala sa k zastaralému pojmu „samobytnosti“, ktorý je svojím pôvodom príliš ľudácky, aby sa dal demokraticky zakvalifikovať, usmerniť a zvládnuť. Súčasne dala tak zbraň do rúk komunistom, ktorým idea samobytnosti dobre vyhovuje z príčin, ktoré tu nebudem rozvádzať.

3. Demokracia je na Slovensku myšlienkou pomerne novou a málo zažitou. Era slovenského štátu demokratické myslenie a čítanie zatlačila i pre dnešok do politického pozadia. Na Slovensku bolo treba za demokraciu bojovať mečom brúseným na obe strany: proti komunizmu i proti ľudáctvu. Demokracia musela sa stať suverénnou hodnotou nad inými hodnotami a nie prívieskom národa, triedy, náboženstva, pochybných tradícií a pochybnej minulosti. Bola nutná nemilosrdná kritika, triedenie, revízia, bolo treba v záujme pravdy dotknúť sa i citov slovenského národa a neváhať podniknúť i boj proti rôznym väčšinám. To vyžadoval osud slovenskej demokracie. A čo urobila DS? Jedinou jej vedomou snahou boli pokusy vystrihať sa dynamizmu, zahľadiť celú minulosť, usmieriť protivu, urovnať principiálne rezpory, sjednotiť čierne a biele, hľtať všetko „našské“ i s chlpmi, viesť ťaženie proti „pokrokárom“, argumentom ateizmu aťkať socializmus i demokratický, horovať za „frečitosť a rýdzosť“, atď., atď. Demokracia v podaní DS mala príliš ďaleko k aspektom kultúrnym, mravným, univerzálnym a pokrokovým. Neostýchala sa použiť ako politický argument ani antisemitizmu.

4. Tento bod súvisí s predošlým. Podivná demokratická strana sa ocitla v ohni komunistickej paľby. Staromódne obranné prostriedky DS sa ukázaly byť neúčinné. Strana sa bránila chabou, povýšenecky, bez systému, bez ohňa, akoby deprimovaná zlým svedomím. Oproti soznamom gardistických „demokratov“ nevedela rovnako účinne postaviť sériu komunistických gardistov, alibistov a kolaborantov. Každá dedina ich má v evidencii, ale vedenie strany okrem škandálov

ad hoc sa nezmôhlo nikdy na poriadny protiútok. Strana nikdy neodpovedala na komunistické masové hrozby, letákové akcie, mimoriadne vydania komunistickej tlač. Keď v predvečer posledných volieb odchádzali komunisti v plnej svojej sile z bratislavskej manifestácie, shluky sa okolo nich obrovské masy nekomunistov. Pamätám sa, ako vtedy komunistické šilky zakolísaly a unikaly jak sa dalo. Kde sú tie masy? Za celé dva roky DS celkom nič nepodnikla, aby ich udržala, zocelila, pestovala, poťažne prevychovala. Nie je to politika katastrofálna? Dnes i v mestách s demokratickou väčšinou sú shromaždenia DS poloprázdne, lebo niet odvahy ani elánu. Aký smysel má vedľa tohto faktu tvrdenie p. A. M., že DS zachraňuje demokraciu a že jej politikovia prekrývajú odvahou a rodoláskou?

5. Vedenie DS osudným spôsobom precenilo otázku národa a samobytnosti a podcenilo otázku demokracie, poťažne komunizmu. Pojmy ako fikcia čechoslovakizmu, pražský centralizmus, Neslováci, neslovenské písanie v reči slovenskej, urážka slovenského národa, nezadateľné národné práva a podobné veci a tézy tvorily celý arzenál politickej múdrosti väčšiny politikov DS a priznateľne poukazovali na citové a myšlienkové fondy, z ktorých sa zrodili. Podobné veci nemesly stáť pri obnovení ČSR v popredí a ako dominantna politických úvah — a v citení ľudu ani nestály. V popredí mala byť budúcnosť a nie minulosť, plus a nie minus minulosti. Rovnoprávnosť Slovákov je fakt, vyplývajúci z prirodzeného vývinu vecí od r. 1918 a eventuálne krivdy v tomto smere mali riešiť vecne, odborne a v svetle verejnosti, bez akýchkoľvek výhrad separatistických a národne-antagonistických. Frázy, zovšeobecňovanie a paušalizovanie, ktorými DS oúľovala, sa mali nahradit' konkrétnymi faktami, vyčíslenými požiadavkami a poukazmi na každý jednotlivý prípad. Princípálne malo platiť, že všetky slovenské práva sú požiadavky sociálne, kultúrne a mravné, záležitosť administratívna, vyplývajúca z ducha československého štátu, nie z povstania, odkazov a programov. Na tomto základe bolo možno obhajovať slovenské záujmy oveľa účinnejšie, energetickejšie a autoritatívnejšie.

Značka A. M. ani na jednu z mojich téz neodpovedala a uchýlila sa k dost' paušálnej a dost' kvetnatej obhajobe svojej strany a jej predákov. Z repliky som vycítil to, čo sa na Slovensku ešte často stáva, totiž, že som hovoril o farbách slepému. A obávam sa i teraz, že nedostatok jemnejšieho demokratického myslenia a citenia, nedostatok citlivosti a ostrozraku pre demokratické princípy zavini, že i tútu možu odpoveď pochopiť p. A. M. ako slovíčkárne a demagogiu. Nebude tomu nikdy inakšie, pokiaľ sa demokratická myšlienka na Slovensku neemancipuje od rôznych vplyvov historických, od politického katolicizmu a protestantizmu, romantického a pudového nacionalizmu, tradície národnej, náboženskej a kultúrnej defenzivy.

Môj článok nemal za cieľ škodiť demokratickej strane; jestliže p. A. M. dáva moju osobu do súvislosti se stranou slobody alebo KSS, je to zase len príklad stranickej úzkoprsosti a intrikánskej nálady, ktorá zabraňuje u nás čistému politickému mysleniu, nezataženému poplatníctvom stranickým. DS bola od svojho zrodu často v pokušení zmocniť sa monopolu na pravovernú demokratičnosť. Bolo však v záujme zdravého vývinu, aby sa toto autoritatívne gesto, opierajúce sa iba o 62 proc. (p. A. M. hovorí dokonca o 90 proc. voličov, ktorí miestami odovzdali svoje hlasy DS) v pravý čas demaskovať.

Predpokladám, že demokratickej strane strata voličstva nehrozí, čo som v svojom článku aj uviedol; išlo a ide mi len o to, aby DS budovala i ba demokraciu, aby sa nespúšťala na nebezpečné chodníčky a nekoketovala z tých alebo oných príčin so silami, hodnotami a ideami, stojacimi mimo demokraciu a pokrok.

I keby som „zanášal slovenskú otázku na české fórum“, ničím by som sa neprevynil, i keď je p. A. M. opačnej mienky. Ale nebolo to funkciou môjho článku a nešlo mi ani o to, aby som „zvyšoval už existujúcu dávku nedôvery českých čitateľov“. Kritika DS sa zrodila na Slovensku a v skupine Slovákov celkom „irečitych“. Môj článok, uverejnený v „Dnešku“, bol súčasne uverejnený v slovenskej politickej revue „Novej generácii“, v lone ktorej sa vlastne toto prísme demokratické a kritické stanovisko vypestovalo.

Vieme, že boj s komunistami nie je ľahký, a že ťažkosti DS boli obrovské; kto však môže poprieť, že by boli oveľa menšie, keby strana nebola dala komunistom zbrane do rúk, keby sa bola jasne a bojovne distancovala od všetkého, čo je

blízke alebo totožné s duchom HSLS, keby nebola dovolila, aby v jej tlači, kurze a línií nikdy nepresiakly spodné vody ľudáctva, výlučného nacionalizmu, klerikalizmu, čechofóbie a pod. Toto všetko DS robiť nemusela; tu komunistický tlak neexistoval a tu je jej vina, bezzásadovosť a krátkozraká oportunita. Kde ten tlak existoval, tam pri dobrej vôli možno najst' slovo ospravedlnenia.

Jestliže sa p. A. M., nižší funkcionár strany, zaangažoval do tejto diskusie s umyslom prispieť na pomoc predovšetkým demokratickej myšlienke na Slovensku, môžem ho uistiť, že sme na jednej línii, čo môj článok, ako sa domnievam, jasne naznačil.

O hrdinom boji a utrpení nižších funkcionárov, ktorým stratégovia DS sverili ťažkú úlohu bojovať v „teréne“, vie sa všeobecne toľko, že kontrast medzi stále ustupujúcimi vodcami a pevným odhodlaním členstva bije až bolestne do očí. Ak nebôl môj článok zadosťučinením a pomocou práce pre rádových bojovníkov, veľmi ľutujem. Som však presvedčený, že skutoční demokrati v DS, ktorí sa po aprílovej dohode prestali cítiť v svojej strane doma a uťahovali sa do pasívnej rezistencie pred náporom nedemokratických živlov, môj článok iba uvítali. Jestliže ho pochopili máč, omlúvam sa im.

Omluva, spojená s vďakou platí súčasne redakcii „Dnešku“ za láskave uverejnenie tejto, hádam nie veľmi zaujímavej diskusie.

JUDr Ján Žák
člen redakčného kruhu „Novej generácie“.

dopisy

Kdo se lépe osvědčil?

Vážený pane Milane Hýble!

Citátom ze samotného Stalina pomohli jste ve svém článku v Dnešku osvědit otázku, «kdo se lépe osvědčil» do té míry, že se, doufám, přestane polemizovat o tom, zda západní mocnosti vedly minulou válku jako imperialistickou či nikoliv. Historii dáváte úplně falešnou náplň tvrzením, že Angličané byli by obětováni i Polsko. Nuže, proč tak neučinili? Je přece obecně známo — tedy i Vám — že po pádu Polska dostaly západní mocnosti od Hitlera (viz jeho řeč v říšském sněmu 6. X. 1939) podmínky, za nichž byl ochoten jednat o mír, jen aby se vyhnul dalšímu konfliktu. Nebyla to nejhodnější doba k tomu, aby tyto mocnosti uskutečnily Vámi citovanou koalici, a doba pro napadení SSSR mnohem příznivější, než kdykoliv předtím nebo potom, a kdy se dalo očekávat, že sami Angličané by v akci proti SSSR krváceli mnohem méně, než když setrvají v koalici protifašistické? Co učinily západní mocnosti? Nabídku odmítly a jako podklad jednání stanovily odtínění bezpráví, spáchané na Československu a Polsku. Setrvaly-li tyto mocnosti v odporu proti Hitlerovi přes to, že si uvědomovaly fakt, že tíha války se v důsledku smlouvy o neutopení mezi SSSR a Německem (kterou pokládaly všeobecně za vpád do vlastních řad) přesune převážně na jejich bedra, neznamená to nic více, než boj o vlastní existenci?

Jak lehce mohli tomuto boji předejít a jak lacino mohli tuto válku skoncovat!

Ony síly, oně utrpení a onu krev, které sliboval Churchill svému národu, když se rozhodl né pro koalici s Hitlerem, ale pro válku proti němu, máme pokládat za falešné projevy propagandy člověka, který nechce, stal se pomahačem pokroku?

Myslím, že pokládat za Hitlerovu chybu skutečnost, že napadl Polsko předčasně, aniž se dohodl s Anglií a Francií o napadení SSSR, je více než naivní, protože historie a vývoj událostí všem nejjasněji dokázaly, že taková dohoda nezávisela na vůli Hitlerově, nýbrž od souhlasu či nesouhlasu Anglie s učiněnou nabídkou (viz Hess později, před napadením SSSR).

Nesnažme se proto zmenšovat nebo zvěčňovat zásluhy o naše osvobození jedněmi nebo druhými; buďme jim oběma věčni stejně, protože oba se osvědčili v nejhorsších dobách stejně přátelsky, ať už to bylo bojem nebo poválečnou pomocí. Nezatahujme dobrá jména spojenců a přátel do polemik, určených k vyřazení stranicích názorů, neskreslujme pravdu ani historii a hlavně budme upřímnými přáteli všech, kteří chtějí být upřímnými přáteli nám.

Ant. Vojáček

listárna redakce

V pohraničí se jasní. K článku, uverejnenému s tímto nadpisem v 37. čísle Dneška z 11. XII. 1947, sdělujeme na žádost pana Aloise Vojty, bývalého úředníka firmy Brandt a Paul v Jilově, že není totožný s autorem článku Petrem Železným. Redakce

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

František Halas

POVÍDAČKA

*Jednou si les det potichu
a veverky šly blíž
dívaly se mu přes knížku
Ty zdá se při tom spíš*

*Šimraly les až dostal vztek
hubačkl větvením
a foukl silou do stránek
Bábo Veverky jsou na zemi*

*Pane Les Pozor na zdraví
moudře mu datel práh
Ať nejste z toho stonavý
dovolte abych vás proklepal*
Ze sbírky »Ladění«

NOVÉ KNIHY

CHURCHILLOVY VALEČNÉ STAROSTI

(Winston S. Churchill: Konec začátku. Vydal Fr. Borový v Praze 1947, cena 70 Kčs, 368 stran, přeložil dr. Jaroslav Kolářik.)

Po prvních knihách Churchillových projevů z války («Do boje» a »Nelitostný zápas») přichází do rukou českého čtenáře kniha třetí, »Ko-

Nevím, které knihy mně přinášejí větší užitek — zda ty, které mně v noci nedávají usnouti, či ony, které mne uspávají.

Disrašli

nec začátku, v originále »The End of the Beginnings«, kde jsou projevy Winstona S. Churchilla z roku 1942. Tedy z období, kdy obzor války byl pro britskou říši zatažen hustými mraky neúspěchů. Ruská vojska se sice již tlačila od Kalininu na Ržev, Mozajsk, postupovala ke Krymu, Rommel vyčkával a nebyl ještě nebezpečný, ale scéna Dálného Východu byla pochmurná, Japonci rozbili Američany v Pearl Harbouru, měli Hong-Kong, stáli na Filipínách, ohrožovali Manilu, byli v Sarawaku a na Sumatře, Penang byl vyklizen a blížili se k Singapuru. Ale ještě horší věci měly přijít, než Churchill mohl říci v Mansion House: »Tobhle není konec. To není ani začátek konce. Ale je to snad konec začátku.«

Z projevů, otištěných v této knize vidíme, že rok 1942 byl Churchillovi rokem vyčerpávající práce a také bojem proti pochybám o vítězství, proti vzrůstající se panice a nedů-

věře ve vedení války. Před bermudskou sněmovnou, starodávnou politicko-správní institucí již z roku 1620, odvodňuje pronájem operních bodů na Bermudách a v okolí, vymáhaných Spojenými státy. Když však po návratu z Ameriky pocítil napětí ve veřejnosti, neváhá a žádá, aby jeho činnost byla podepřena projevem důvěry Dolní sněmovny. Musí mít jistotu, že mluví nejen jménem národa — ale také jménem sněmovny. Nežádá měkkost řeči, ale doporučuje, aby v třídení debatě mluvilo dvacet až třicet poslanců a ostatních tři sta až čtyři sta, aby mlčelo. Hájí materiálovou pomoc Rusku, která šla na úkor potřeb armád na Středním a Dálném Východě, na událostech dokazuje, jak bylo výhodné, že se neposlechlo volání o vpádu do Francie a do Holandska. Odmítá obětovat kohokoli pokřiku britského nebo australského tisku. Dokáže-li se někde chyba, nechť je přičtena

k jeho tíži. Zde má čtenář pocit, že obživla antická občanská ctnost. Oznamuje novou synchronisaci velení a vedení. Neústupně stojí za svojí větou z počátku války: »Krev, dřina, slzy a pot, což bude,« dodává, »v roce 1942 ještě doplněno mnoha nedostatky, omyly a zklamáním«. Důvěra byla vyslovena 464 hlasy proti jednomu. Objevují se nové starosti o výživu, o zaopatření rodin bojujících vojáků, je zde požadavek zásobování Ruska, únik německých bitevních lodí z Drestu, osud Rangúnu, Singapuru. Je třeba přebudovat kabinet na kabinet válečný, kam je povolán také zástupce dělnictva. Tento kabinet je již hromadně i jednotlivě odpovědný za politiku země a jemu také se přičítá vedení války. V této chvíli se Churchill, již přetížený, vzdává vůdcovství sněmovny a odevzdává je siru S. Crippsovi, aby ho zanedlouho poslal vyjednávat do Indie, ohrožené japonskou invasí. Ale již upozorňuje sněmovnu, že je nutno také uvažovat o vybudování světa po válce a připravit podrobné plány. Současně se na Německo podni-

FEUILLETON

Ladislav Stehlík

PISECKÉ GYMNASIUM

Blatenská rodáci Johannes Kaubek a Strakáty Karl, první a jedinou dvojkou na vysvědčení a druhý se samými »eminenter«, hleděli si víc knížek než vábení divčích zraků, ale už se nedozvíme, kterým teskním a tuzbám propadali, když se zdarem obstáli i ve zkouškách nejpřísnějších pánů profesorů.

Karel Klostermann už tehdy měl písmo oznamované dostatečně a čestinu jen »entsprechend«, vodňanský František Herites byl až do kvarty jedním ze čtyř nejpilnějších žáků, ale zato Josef Holeček dostal v tercii samé dostatečné, až na jedinou výbornou — a ta byla z češtiny. Proč měl i chování »nezákonné«, dočteme se z jeho zповědi, otištěné v autobiografickém románu »Pero«, kde jsou obšírně vypsány všechny jeho studentské trampoty — a věřte, nemálo jich bylo. Kdo z vás, páni profesori, tehdy věděl, že vozíčkář rodák August Sed-

láček, přišedší sem z Klatov opakovatí kvintu, napíše jednou práci tak důsažnou, jakou jsou jeho »Hrady a zámky« a že k stáru bude osobností jednou z nejváženějších a nejmilovanějších právě zde v Písku.

Až z Čekanic od Blatné sem přišel studovati Josef Velenovský, pozdější profesor botaniky na vysokém učení Karlově, ale tenkráté zápasil s němčinou zarputile a tvrdošíjně. Jeho vědět to však později nikterak nevdalo.

Kreslířská vášeň se stala osudnou jinému studentu piseckému, jehož jméno znáte.

Pan profesor Molenda nikdy nezapomněl Mikuláš Alšovi jeho neomluvitelné provinění a svého zahanbení a neustal, dokud tohoto bouřliváka a neposedu nevyloučil jako černou ovci ze stáde žáků svého gymnasia. — Kreslíř totiž jednou udiveným žáčkům na tabuli zimostráz — ale těžko ruku ke kresbě necvičenou pokoušet i o pochvalu skrovnou. Snítka jakési nepovedené rostlinky vyrostla zpod této ruky. I vyskočil z lavice jako jiskra vlatý cvalík, »prudší nežli proud Otavy«, popadl křídou a něko-

lika stručnými tahy oslnil všechny spolužáky.

»Takhle vypadá zimostráz!«, dodal s oprávněnou hrdoostí, ale této chvíle nastala skutečnost nad slunce jasnější, že přítomnost právě tohoto žáka na gymnasiu piseckém při nejmenším nežádoucí.

Jistě byl nesmírně zarmoucen předobry strýček Tomáš, tolik se starající o tři synovce studenty, jimž i čamaru vlastnoručně ušil, aby se bratři Alšové mohli i oblečením vyrovnati zámožnějším synkům piseckým. Mikulášek musil do učení k malířskému mistru Mildemu, kterému přispěl mnohým čiperným nápadem při malbě dekorací a teprve po prázdninách přestoupil do realky. Krasopsaní a kreslení jej učil básníci profesor Adolf Heyduk, ale ustráňte! — žáčkovy výkresy oznamkoval dvojkou. Pisečtí přáli básníkovi, jenž se do jejich města později i přiznal a aby mu usnadnil školskou práci, zjednali mu asistenta. — Básniku lyrický, právě na Alšové připadě se osvědčila stará poučka, že ani profesorská zmyšlená neplatí. Pan asistent měl ctitlivější čich pro nadání synka

mirotického písaře a proto mu velmi záhy opravil známku na jedničku. Oč výtvarnější Vašich kreslířských pokusů, Adolfe Heyduku, jsou kresby Vašeho asistenta Václava Sebele — Nebývá vždycky dobře některé z uměc, když musy cizoloží...

Otec bratří Grégrů byl polesným obce pisecké a jeho synové studovali na zdejších školách — ale vzpomeňme i dramatika Arnošta Dvořáka, národopisce Čenka Zibřta, básníka Jaromíra Boreckého i Miloslava Novotného, literárního historika. Ti všichni patří Písku svým studentským mládím.

Do bytu pana profesora Heyduka chodil za jeho synovcem útlý sextán z učitelské rodiny lukavecké — Antonín Sova. Braškové z našich ruských legií jistě znají šedivého, vousatého praporečníka prvních starodružníků, Jaroslava Heyduka. Tehdy byl mládeňáčkem kadeřavým a strýček profesor zkoušel na jeho neschopnosti svůj pedagogický um — užívaje někdy velmi písňných metod. Nesmíte si našeho »pootavského slavíka« představovat jako

Rají rozsáhlé nálety a svoboda Suez se zajišťuje obsazením Madagaskaru.

Cerven 1942 je maximem Churchillových nesnází a politické námahy. Bylo dosaženo spojení se SSSR na 20 let, byla upravena zásobovací situace, Rommel rozdrtil Briery, Němci se zmocnili Sevastopolu. Po Churchillově návratu z Washingtonu podal sir John Wardlaw-Milne, konzervativní člen parlamentu za Kidderminster, nikoliv neočekávaně návrh, že sněmovna, vzdávající počtu hrdinství a vytrvalosti ozbrojených sil Koruny, za okolností výjimečně nesnadných, nemá důvěry v ústřední řízení války. Churchill rukavici zvedl a po dvou denní rozpravě, kde velmi podrobně vyložil veškerá «má dáti — dá», ať již to bylo 2000 tanků poslaných Rusům, nebo taktika na Dálném Východě, tento konflikt vyhrál v poměru 475 k 25. Ale nelení a po poradách v Káhře provedl drastické změny ve vrchním velení na Středním Východě. Letí k maršálu Stalinovi a říká o něm ve sněmovně: «Je to člověk mohutné, výrazné osobnosti, vhodný pro ponuré a bouřlivé doby, do nichž jeho život byl vržen; člověk nevyčerpitelné odvahy a síly vůle a člověk přímý, ba neomaleny v řeči, což ovšem mně, vychovanému v dolní sněmovně, vůbec nevdá, zejména když také sám ledacos řeknu. Stalin ve mně zanechal dojem hluboké moudrosti a úplného nedostatku jakýchkoli iluzí.» A Churchillovi při všech těchto starostech věru státníkových

zbývá ještě čas žádat knihy pro vojáky, horníkům připomíná, že nebojují pouze proto, že válka se dělá ocelí a ocel se dělá uhlím, a jen na skok se zastavuje ve své milované škole v Harrow. Ještě je nutno upozornit na jeho řeč z 11. listopadu, kde přesvědčivě odůvodňuje, proč dosud nebyla provedena invaze, která by ulehčila ruským armádám. Tento třetí díl Churchillových projevů je pro českého čtenáře, ve válce odděleného od pravdy, nesmírně zajímavou četbou, ukazující mu Anglii ve zmatku, nesnázích, v nedůvěře ve vítězství, Anglii unavenou a přece bojující, pracující a nakonec věřící ve sněmovnu, věřící zase v ústřední vedení. Také tentokrát je překlad dr. Jar. Kolářika přesný a jazykově dokonalý.

Antonín Horský.

Přetištěno ze Svobodných novin

FRANCOUZSKÉ KNIHY

Nazpět k pramenům: Tři pozoruhodné publikace vedou nazpět k pramenům francouzské literatury, k literatuře středověku, která předcházela renesanční duchovní proměně. Prof. fesor curyšské university Re. to R. Bezzola vydává v nakladatelství La jeune Parque knihu, věnovanou životu a dílu středověkého básníka Chretien de Troyes „Le sens de l'aven-ture et de l'amour“. Ke knize napsal zasvěcený úvod známý literární kritik a nejvýznamnější francouzský germanista Albert Béguin. Editions du Chêne vydává knihu Régine Pernoud

„La poésie médiévale française“ a konečně André Trofimoff v nakladatelství Aux quatre vents de l'esprit, studie o středověkých francouzských básnících pod názvem „Au jardin des muses françaises“. Z knih je nejzajímavější kniha Bezzola, především tím, že nás uvádí do atmosféry středověké, tak nepodobné dnešku. V knize si ověřujeme tajemné prameny středověkých básníků: Kabba, ly, přenesené na západ arabskými vědci, mystické legendy o Merlinovi, Graalu, bretoňské, brabantské a ardenské pověsti. V Chrétienovi de Troyes již však nalzáme transformace drané středověké dogmatiky mytů, díky jeho statečnějšímu, racionalističtějšímu pohledu. Mnohé z kabbalistických pramenů této literatury bylo zřejmě přejato německými romantickými autory a zasáhlo, teprve nedávno, i do myšlenky a poesie André Bretona a jeho skupiny.

Z literatury klasické: Henri Lefebvre věnuje výtečnou studii poselství, které nám zanechal Descartes v knize vyšlé v nakladatelství Hier et Aujourd'hui „Výbor z Descarta“. Ve svém jasném přehledu díla velkého filosofa stanoví především jasné hranice problematice základní, jako co filosofie vůbec je a odsuzuje autory, kteří přešívají Descartovu myšlenku podle potřeby různých ideologických kampaní. Lefebvre stanoví filosofii přesně vyhrazené místo mezi ostatními historicko-spoolečenskými vědami. Zcela jinak zachází s Descartovým dílem Jean Paul Sartre v předmluvě, uvádějící výbor z Descartova díla, který vyšel v edici Traits, vycházející ve švýcarském nakladatelství Trois Collines. Zde je Descartes vyličen jako jeden z předchůdců existencialismu. Stejně zachází Sartre s Baudelairem v předmluvě k „Ecrits intimes“ Charlesa Baudelaire, vyšlých v nakladatelství Incidences. Ve 200 stránkovém úvodu přehlíží Sartre všechny společné a historické skutečnosti, jež se váží k době vzniku Baudelaireva díla a věnuje se „existencialistické psychoanalýze“ autora Květů zla. Kniha nicméně zůstává výtečnou psychologickou literaturou. Mladý romanopisec Jean Louis Bory věnuje studii létům Balzacovým v knize „Balzac et les ténèbres“. V stu-

dii nás seznamuje s málo známými daty z Balzacova mládí. Spisovatel Claude Roy věnuje konečně v nakladatelství Cahiers du Rhône studii klasiku francouzského rokoka Marivauxovi v knize „Lire Marivaux“.

Moderní literatura: Editions sociales vydávají studii Henri Mougina „La sainte famille existentialiste“. Tato kniha nedávno zemřelého autora je zatím nejdůkladnější kritikou moderního francouzského existencialismu. Mougina prochází francouzskou filosofickou literaturou, francouzským románem a francouzskou essayistikou a usvědčuje Sartra a jeho epigony texty reakčních otců jejich filosofie. Vrací se zevrubně především k Allainovi, Hamelinovi, Brunschvigovi a Bergsonovi. Bergsonem se zabývá Pollitzer ve svazku „La crise de la psychologie contemporaine“, vydaném rovněž Editions sociales s poznámkami Jeana Kanapyho.

Společnost bratří Čapků koupí knihu Karla Čapka Kritika slov. Nabídka na adresu administrace Dnešek, Praha I, Národní tř. 9.

KNIHY REDAKCI DOSLE

Karel Dvořáček: Živ buď, neumřej. Román. S doslovem J. Cervenky. Obálka, vazba a úprava J. Sváb. Nakl. V. Petr. Str. 321, brož. 96 Kčs.

Ivan Krahulík: Komu pohodek. (Kronika života kronikářova.) Obálka A. Homolka. Nakl. Melantrich. Stran 244, brož. 75 Kčs.

Georges Soria: Prohrálo Německo válku? Z francouztiny přeložil M. Jirda a B. Zimová. Nakl. Orbis. Obálka B. Banš. Stran 189, brož. 65 Kčs.

Josef Bohuslav Foerster: Poutník v cizině. Obálka B. Hanš. Nakl. Orbis. Stran 358, brož. 110 Kčs, váz. 135 Kčs.

Ing. Vilém Langer: Konstrukční kovy a slitiny. Knižnice odborného vzdělání. Vydává Orbis a technický sbor ÚRO. Stran 117, brož. 65 Kčs.

Dr. Josef Balík: Mechanisace zemědělství společným používáním strojů. Obálka Josef Ficenec. 14 stran přílohy. Nakl. Orbis. Stran 158, brož. 65 Kčs.

bylost bohémskou. Bůh chraň, i Holeček nám dosvědčil, že se u Heyduků dbalo ve všem na pořádek a nemusíte být ani grafology, abyste rozpoznali v kaligrafii básníkově i rys určité pedanterie. Jeho světelec velmi přilnul k chudému, snivému druhovi, jenž už tehdy si nezáživně učivo zpřimňoval mladíckými verši, pupeny květů tolikých intimních nálad. Vyprávěli si o daleké ruské zemi, kam mířilo ze strýcovy domácnosti tolik vzpomínek na rodiče, druhy, kraj, známé — a čítali si dojatě básně Lermontovovy. Znáte přece nedočkavou touhu básnických novičů, kteří už už chtějí zříti »plody ducha svého« otřítěny v některé známé revue. Ani Sova jí neodolal — a zaměřil vysoko, až do Světozora, tehdy redigovaného Jaroslavem Vrchlickým. Poslal mu básně »Výroční trh v městysi pokubaňském« a podepsal se pod ní zcela v jejím stylu — Ilja Georgov. Nejen námět — ale i pseudonym byl vypůjčený. Námět byla dovedně zveršovaná líceň kamarádova — Georgov se jmenoval jeden bulharský student písecké školy lesnické, který byl předchůdcem Sovovým v jeho studentském bytí u Říhů, a latinkou i azbukou se mnohokrát podepsal nejen na

okenních rámech, ale i na stěnách kolem nich. Studentům přísně zakazoval tehdejší školní řád »vydávati tiskem plody ducha svého« a proto náš básník použil zcela mechanicky Bulharova jména. Vrchlickému se básně líbila, autora pokládá za Rusa a byl nemile rozčarován, dověděl se od sestry Jany, která učila v Lukavci u Sovova otce, že ho tak neočekávaně podvedl její dobrý známý. — Ještě bylo třeba ztéci jiný časopis, Lumír, v jehož redakci velmi obezřele vladařil Josef Václav Sládek. »Tomu, jenž vypravoval pohádky« byl název básně, kterou důvěřivě otiskl, ale morálně se rozhořčil, zvěděl od Vrchlického, proč mu písecká pošta vrátila dopis, adresovaný Valburze Turkové, a připojila stručnou poznámku: Adresát v Pisku neznámý! Nikdy Antonínu Sovovi nezapomněl tohoto ženského převlečení.

Adolf Heyduk zůstal věrným ochráncem mladého básníka a vybavil ho po maturitním loučení třemi doporučujícími dopisy pro své pražské přátele — a byl to zase Vrchlický, pod jehož ochrannými křídly našel Sova svou první přeskrvnou existenci. To už bylo vyprávění jiné.

Vyháto z knihy »Země samyhlend«.

POZOR!

Povel musí znít jako když vystřelí. Že jste nachlazen? Takový starý mazák musí vědět, že proti kašli a chrapotu jsou

Lesněnky

Frant Hřimal, štábní rotmistr.